

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK
DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK
İLE ATILGANLIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

(Investigation of the Relationship between Perceived of Social
Support and Assertiveness High School Students)

Bünyamin ATEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Sırrı AKBABA

ERZURUM — 2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Sırrı AKBABA danışmanlığında, Bünyamin ATEŞ tarafından hazırlanan bu çalışma 14/ 01 /2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr. Sırrı AKBABA İmza:
Jüri Üyesi :Yrd. Doç. Dr. Başaran GENÇDOĞAN İmza:
Jüri Üyesi :Yrd. Doç. Dr. Mücahit DİLEKMEN İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

/ 01/ 2011

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ
Enstitü Müdürü

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

14/ 01/2011

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "**Ortaöğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Atılganlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

14/01/2011

Bünyamin ATEŞ

imza

I

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem	5
1.2. Alt Problemler.....	6
1.3. Denenceler	6
1.4. Sayıtlar	7
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar	7
1.7. Araştırmanın Önemi.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Destekle İlgili Kavramsal Çerçeve	10
2.1.1.Sosyal destek işlevleri ve sosyal destek türleri	13
2.1.2.Sosyal Ağ	19
2.2. Sosyal Destek İle İlgili Yapılan Araştırmalar	21
2.2.1. Sosyal destek ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar	21
2.2.2. Sosyal destek ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar	29
2.3. Atılganlık ile İlgili Kavramsal Çerçeve	34
2.3.1. Atılganlığın gelişimi.....	38
2.3.2. Atılganlık biçimleri	40

II

2.3.3. Atılgan davranış tarzının öğeleri	41
2.3.4. Atılgan, atılgan olmayan ve saldırgan davranışlar	43
2.3.5. Atılganlık eğitimi	46
2.3.6. Atılganlık ve kültürel farklılıklar	48
2.4. Atılganlık İle İlgili Yapılan Araştırmalar	49
2.4.1. Atılganlık ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar	49
2.4.2. Atılganlık ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	59
3.2. Evren ve Örneklem	59
3.3. Veri Toplama Araçları.....	61
3.3.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)	61
3.3.2. Rathus Atılganlık Envanteri	63
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu.....	65
3.4. Verilerin Toplanması	65
3.5. Verilerin Analizi	65

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki.....	66
4.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Aileden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki	67
4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki	69
4.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki	70

III

4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri	72
4.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri	73
4.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri	75
4.8. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri	76
4.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri	80
4.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıftaki Öğrenci Sayısının Az- Çok Olması Durumuna Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri.....	82

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar.....	84
5.2. Öneriler	86
KAYNAKÇA.....	88
EKLER.....	98
ÖZGEÇMİŞ	100

IV

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK İLE ATILGANLIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bünyamin ATEŞ

Danışman: Prof. Dr. Sırrı AKBABA

2011- Sayfa 100

Jüri: Prof. Dr. Sırrı AKBABA

Yrd. Doç.Dr. Başaran GENÇDOĞAN

Yrd. Doç.Dr. Mücahit DİLEKMEN

Bu araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasındaki ilişkinin incelenmiştir. Araştırmanın çalışma örneklemini Erzurum ili merkez Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde 2010–2011 eğitim-öğretim yılında eğitim gören ortaöğretim öğrencileri arasından seçkisiz (random) olarak belirlenen 428 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada sonucunda elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları genel sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu; ayrıca öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde yakın arkadaşı olup olmamasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde sınıftaki öğrenci sayısının az veya çok olmasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak ortaöğretim öğrencilerinin sosyal destek algısı arttıkça atılganlıklarının da artabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Destek, Algılanan Sosyal Destek, Atılganlık

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED OF
SOCIAL SUPPORT AND ASSERTIVENESS HIGH SCHOOL STUDENTS****Bünyamin ATEŞ****Advisor: Professor. Dr. Sırrı AKBABA****2011 - Page 100****Jury: Prof. Dr. Sırrı AKBABA****Assist Prof. Dr. Başaran GENÇDOĞAN****Assist Prof. Dr. Mücahit DİLEKMEN**

In this study, secondary school students examined the relationship between perceived social support and assertiveness. The sample of the study in the province of Erzurum Aziziye, 2010-2011 Palandoken and Yakutiye districts randomly among secondary school students studying in the academic year (random) is defined as 428 students. As a result of the research findings are summarized below.

Secondary students generally perceived to be a significant relationship between social support and assertiveness and also families of students, teachers, friends and significant relationship between perceived social support was found to be assertiveness. Secondary students' families, friends and teachers, perceived social support were found not to differentiate in a meaningful way by sex. Secondary students' perceived social support on families by the number of sibling differentiation was found to be in a meaningful way. Secondary students' perceived social support of colleagues in a meaningful way according to whether or not a close friend of differentiation was found. Perceived social support for teachers of secondary school students in the class is more or less according to the number of students were found to differentiate in a meaningful way. As a result, secondary school students can be said that social support may increase the perception of increased assertiveness.

Keywords: Social Support, Perceived Social Support, Assertiveness

VI

ÖNSÖZ

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan başlayarak yaşamının son demine kadar sürekli içinde bulunduğu toplumun fertlerinin onay ve desteğini alma ihtiyacı hisseder. Onaylanmak ve destek görmek bireyi yaşama tutan temel unsurlardandır. İnsan en mutlu anında olduğu kadar en dayanılmaz acıları yaşarken bile birilerinin desteğini hissetmek ister. Bu desteği hisseden birey kendine güveni tam, girişken, mutlu bir birey olur.

Yapılan bu çalışmada öğrencilerin atılganlık düzeylerine olumlu etki ettiği düşünölen sosyal destek konusuna dikkat çekmek hedeflenmiştir.

Bu çalışmada bana yol gösteren, beni hem akademik hem de yaşama dair tecrübeleriyle yetiştiren Sayın Prof. Dr. Sırrı AKBABA hocama sonsuz teşekkür ediyorum.

Gerek lisans eğitimimde gerekse yüksek lisans eğitimimde bana emeği geçen Atatürk Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalındaki tüm hocalarıma, araştırmaya içtenlikle katılan öğrencilere teşekkür ediyorum.

Hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen babam Erol ATEŞ, annem Şaziye ATEŞ, kardeşlerim Murat, Yusuf, Yakup'a, hayat arkadaşım Pınar ATEŞ'e , kızım Elif İkbal ATEŞ'e teşekkür ediyorum.

Erzurum, 2011

Bünyamin ATEŞ

VII

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ASDÖ-R:	Algılanan Sosyal Destek Ölçeği- revizyonu
AİD :	Aileden Algılanan Sosyal Destek
ARD :	Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek
ÖĞD :	Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek
RAE :	Rathus Atılganlık Envanterinin

VIII TABLO VE ŞEKİLLERİ

İkinci Bölüm'ün Tablo ve Şekilleri:

Tablo 2.1. Atılğan Olmayan, Saldırgan ve Atılğan Davranışların Karşılaştırılması.....	45
---	----

Üçüncü Bölüm'ün Tablo ve Şekilleri:

Tablo 3.1. Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	59
Tablo 3.2. Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Dağılımları.....	60
Tablo 3.3. Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Yakın Arkadaşı Olup- Olmama Durumuna Göre Dağılımları.....	60
Tablo 3.4. Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Sınıftaki Öğrenci Sayısının Az veya Çok Olmasına Göre Dağılımları.....	61

Dördüncü Bölüm'ün Tablo ve Şekilleri:

Tablo 4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek İle Atılğanlıkları Arasındaki İlişki.....	66
Tablo 4.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Aileden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılğanlıkları Arasındaki İlişkisi.....	68
Tablo 4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılğanlıkları Arasındaki İlişki.....	69
Tablo 4.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılğanlıkları Arasındaki İlişki.....	70
Tablo 4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri.....	72
Tablo 4.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri.....	74

IX

Tablo 4.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri.....	75
Tablo 4.8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteklerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	77
Tablo 4.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 4.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteklerine İlişkin LSD Post Hoc Testi Analiz Sonuçları.....	79
Tablo 4.11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri.....	81
Tablo 4.12. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıftaki Öğrenci Sayısının Az- Çok Olması Durumuna Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri.....	82

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Ortaöğretim öğrencileri buldukları dönem itibariyle ergenlik dönemi (13–18 yaş) içerisindeyler. Araştırma ergenler üzerinde yapıldığı için ergenlik döneminin genel özellikleri hakkında bilgi verme ihtiyacı hissedilmiştir.

Adolescence sözcüğü Latince kökenli adolescere sözcüğünden türetilmiştir. Adolescere ‘büyüme’, ‘olgunlaşma’ anlamına gelmektedir.

Ergenlik dönemi, erinlik (puberte) ile başlayıp yetişkinliğe kadar süren bir dönemi kapsamakta, çocuklukla yetişkinlik arasında bir geçiş dönemini oluşturmaktadır. Endüstriyel toplumlarda ana babaya bağımlı olarak geçirilen süre arttığı için ergenlik dönemi de uzun olmaktadır. Yalnız biyolojik değişiklerin değil aynı zamanda psikolojik ve toplumsal değişikliklerinde ortaya çıktığı bir dönemdir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Ergenlik dönemi, insan yaşamında pek çok değişiklikleri içinde barındıran bir dönemdir. Ergenlik dönemi karmaşık ve zor bir süreç olması ve bilişsel, duygusal, bedensel, sosyal, cinsel yönden hızlı bir değişim dönemi olması ve ergenin başarılı bir şekilde atlatması gerektiği bir dönem olması bakımından pek çok araştırmacı tarafından araştırılmış ve ergenliğin ne olduğu konusunda farklı tanımlamalar yapılmıştır.

Hall (1904) ergenliği ‘fırtına ve stres zamanı’ olarak tanımlamasına karşılık Blos(1962) ‘psikoseksüel gelişimin dört evresinin sonuncusu’ olarak tanımlar. Sieg (1971)’ e göre ise ergenlik, insanda, bireyin yetişkine özgü ayrıcalıklarının kendine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemidir (Akt. Gander ve Gardiner, 2004)

Schulz (1972, akt. Gander ve Gardiner, 2004) ergenliği genç yetişkine, yetişkinlik rollerini vatandaşlık sorumluluğunun sonuçlarına katlanmak zorunda kalmadan denemesine izin verildiğinde yaşanan normatif bunalım şeklinde tanımlamıştır.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi ergenlik bir birinden farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların ortak noktası birçok farklı alanda gelişme kaydedilen çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olmasıdır. Ergenlik dönemi çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan bir dönem olmasının yanında oldukça karmaşık

değişimlerin bir arada yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde ergen bedensel, cinsel, bilişsel, ahlaki ve sosyal yönden pek çok gelişim yaşamaktadır.

Çocukluk döneminde göreceli olarak yavaşlayan bedensel büyüme ve gelişme ergenlik döneminde yeniden hızlanarak, bu dönem sonunda yetişkinlikteki yapısına ulaşır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Ergenlik döneminde ergenin cinsel kimliğini tümden benimsemesi, ancak çevreden göreceği destekle olur. Anneler kızlarına, babalar da oğullarına bu konuda yardımcı olmalıdırlar.

Ergen bu dönemde ana babalara danışmak yerine merak ve kaygılarını yaşıtlarıyla paylaşır. Ancak, arkadaşların kimi zaman birbirlerine yardımcı olmak yerine kaygılarını artırdıkları da bilinmektedir” (Yörükoğlu, 2000).

Ergen bir yandan yetişkin erkek ya da kadının bedensel özelliklerini kazanırken öte yandan toplumun kendinden beklediği kadın ve erkek rolünü benimsemekle yükümlüdür. Ergenlik dönemini başarı ile atlatan gençlerde, doyurucu cinsel etkinlikler ve tutarlı bir kimlikle belirlenen olgun bir kişilik yerleşir (Geçtan, 2000).

Ergenlik döneminde bilişsel yönden de gelişme yaşamaktadır. Bu dönemde somut işlemler döneminin nitelikleri aşılmış, soyut işlemler dönemine ulaşılmıştır; artık nesnelerin kavramlarla, simgelerle gösterilebildiği bir bilişsel gelişim süreci gerçekleşmektedir. Somut işlemler dönemindeki çocuklarla soyut işlemler dönemindeki ergenler arasındaki temel fark; ergenlerin bir olayın çok değişik yönlerini görebilmeleri ve bilgiyi soyut olarak üretebilmeleridir. Ayrıca ergenler dil değişimi bakımından da kavramların, atasözlerinin, deyimlerin anlaşılmasında problem yaşamamakta ve yazılı dili de bir yetişkin kadar etkili kullanabilmektedirler (Senemoğlu, 2007).

Ergen her alanda olduğu gibi ahlaki yönden de bir gelişim içerisinde. Kohlberg’ in ahlaki gelişim kuramına göre ergen ahlaki açıdan ikinci düzey olan geleneksel düzeyin içindedir. Bu dönemde egoistik bakış açısı yerini, grubun kurallarını tanımaya terk etmiştir. Bu düzeyde bireylerin, norm ve geleneklerin toplumu ayakta tutmak için gerekli olduğu anlayışına dayalı, geleneksel bir ahlaki muhakemeleri vardır. Bu düzey üçüncü ve dördüncü evreyi içerir. Üçüncü evrede bireyler, çıkardan çok ortak duygu, düşünce ve beklentilerin farkındadırlar. Bu evrede kendini başkalarının yerine koyabilmenin, kendinin ve başkalarının duygularına dikkat etmenin, sınırlı bir grupta güzel ve hoş olmanın önemli olduğu dönemdir. Dördüncü evrede ise kişi yerel norm ve beklentilerden çıkarak daha geniş sosyal sisteme ve onun yasalarına uymak zorundadır.

Onun için kuralları ve sosyal düzeni korumak önem taşır. Bu evrede ahlak, kuralları, hakları ve sorumlulukları benimsemez (Akbaba, 2008).

Ergenlik döneminde birey sosyal yönden de gelişme yaşamaktadır. Ergenlik döneminde bireyin sosyal gelişim sürecinde en fazla ilişki içinde olduğu bireyler aile üyeleri ve arkadaşlarıdır. Ergenler bu dönemde en çok ailesinin ve arkadaşlarının desteğine ihtiyaç duyar. Bu nedenden dolayı ergenin sosyal gelişiminde onun ailesi ve arkadaşları gelmektedir. Bu iki unsurun bireye sosyal yönden destekleyici olması ergenin bu dönemi başarılı bir şekilde geçirmesini sağlayacaktır.

Ergenin sosyalleşme sürecinde aile önemli bir öğedir. Çünkü aile; bilgi, değer, tutum, rol ve alışkanlıkların kuşaktan kuşağa aktarılmasında en önemli rol oynar. Aile gence kılavuzluk eder, örnek oluşturan davranışlarla gencin kişiliğini, düşüncülerini, davranışlarını biçimlendirir.

Ergenlerin çocukluktan yetişkinliğe başarılı bir geçiş yapmasını sağlayabilmek için ana babalar, gencin bireyselleşme gereksinimi ile duygusal olarak aileye bağlı olma gereksinimi arasında denge sağlayabilmesine yardımcı olmalıdırlar. Ana babayla ilişkinin zayıf olması ergenlerde depresif duygulara yol açmaktadır. İdeal olan durum ergenin ailesi ile orta düzeyde duygusal bağlılık geliştirmesidir. Ergen ve ergenin ana babası iletişim kurmaya açıklarsa aralarındaki sorunlar giderilebilir.

Ergenler ne yapmaları gerektiğinin söylenmesini istemeseler de anne babalarının özgürlük sağlayıp sorumluluk vererek kendilerine yol göstermesini istemektedirler. Anne babalarıyla iyi ilişkiler içinde olan ergenler, onların yardım ve rehberliğine gereksinim duymaktadırlar. Ergenlik döneminde bireyler anne babalarının yaptıklarıyla ilgilenmelerini, gerektiğinde de kendilerine moral vererek destek olmalarını isterler. Tüm ergenlerin rehberliğe ve disipline gereksinimleri vardır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Ergenlikte arkadaşlığın stratejik bir işlevi vardır. Arkadaşlık hem ergenin toplumsal becerileri öğrenmesi ve kendini tanımak için yaptığı araştırmada merkezi rol oynaması hem de anne babadan bağımsızlığını kazanması, karşı cinsle ilişkiler kurması ve kimliğini onaylanması açısından gencin toplumlaşmasında önemli bir etken olarak yer alır.

Ergenlerin yakın arkadaşına duydukları gereksinim çocuklarıkinden farklıdır. Ergenlikle birlikte gereksinimler değişir. Ergenler ana babadan duygusal bağımsızlık ve özgürlük, arkadaşlardan ise duygusal doyum istemektedirler. Yaşlılar daha önce anne babanın sağladığı duygusal desteği bir ölçüde sağlayabilirler.

Hem kendi cinsinden hem de karşı cinsten kişilerle arkadaşlık ergenlerin pek çok gereksiniminin karşılanmasında önemlidir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Yerine getirmesi gereken gelişim görevlerinin olduğu bu dönemde ergen en yakınında bulunan arkadaş ve ailesinin desteğine ihtiyaç duyar.

Kılıççı (2000)'ya göre "ergenlik döneminde ergenin başarılması gereken gelişim görevlerinden birisi de yaşdaş dünyası içinde kabul görme ve arkadaşlık, işbirliği, liderlik yeteneklerini geliştirmesidir".

Bu gelişim ödevini başarıyla yerine getirebilmesi için ergenin sosyal ortamlarda bulunması gerekmektedir. Ancak sosyal ortamlarda bulunabilmesi için ergenin arkadaşları tarafından önemsenmesi ve desteklenmesi gerekir. Ailesi, arkadaşları kısacası sosyal çevresinden destek alamayan ergen kendine özgüveni olmayan, girişkenliğini yitirmiş ve kendisini ifade edemeyen, kendi hakkını koruyamayan başka bir ifade ile atılgan olmayan bir birey haline dönüşecektir.

Çevresinden sosyal destek gören ergen kendini rahatlıkla ifade edebilen, kendine güvenen, kendi hakkını bilen ve bunu koruyabilen, atılgan bir birey olacaktır.

"Ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalar algıladıkları sosyal destek düzeyi düşük olan ergenlerin depresyon, yalnızlık, özgüven eksikliği, stres ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu, düşük sosyal destek algılarının psikosomatik semptomlar ve uyum sorunu yaşama düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir" (Yıldırım, 2004).

Akın ve Ceyhan (2005) özel ve resmi genel lise öğrencilerinin aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyleri ile kendini kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucuna göre öğrencilerin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyleri yüksek olanların, düşük olanlara göre kendini kabul düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal destekle ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında genel itibariyle sosyal desteğin bireyler üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir.

Ergenler yaşadıkları bu zor süreci başarılı bir şekilde geçirebilmek için aile, arkadaş, öğretmenlerinin desteğine ihtiyaç duyarlar. Aile, arkadaş, öğretmenlerinin deneyiminden faydalanmak, zor ve önemli kararlar verecekleri zaman onlara danışmak ve onlardan destek görmek isterler.

Çevresinden destek gören bireyin kendisine olan güveni artacaktır. Kendisini sosyal ortamlarda daha iyi ifade edebilecektir.

Ergen içinde bulunduğu bu dönemde, kendini ve çevresini tanımaya yönelik farklı yaşam becerilerini kazanıp yeni kararlar aldığı; kendini ortaya koyup sosyal yapıda yeni iletişim becerileri kazandığı bir profil çizmektedir. Literatürde, sosyal gelişimin temelini oluşturan ve en önemli davranış biçimlerinden biri olarak kabul edilen atılganlık, özellikle ergenin iletişim becerileri ve kendini ifade edebilmesi boyutunda ön plana çıkmaktadır.

Alberti ve Emmons (2002)'e göre "Bir davranış biçimi olarak kabul edilen atılganlık kavramı, bireyin hem kendisinin hem de çevresindekilerinin haklarına saygı göstererek olumlu ve olumsuz düşüncelerin açık ve dürüstçe ifade edebilmesini, kendi duygu, davranış ve düşüncelerinin sorumluluklarını kabullenebilmesini içermektedir".

Atılgan davranış biçimi insan ilişkilerinde eşitliği gözetir ve gereksiz endişelerden arınmış bir şekilde, kendi çıkarlarımız doğrultusunda hareket edebilmeyi, kendini savunabilmeyi, duygularını dürüstçe ifade edebilmeyi ve başkalarının haklarını çiğnemeneden, kendi haklarını kullanabilmeyi mümkün kılar.

Araştırmalar kişilerin kendilerini ifade edebilmeyi başarmalarının doğrudan bir sonucu olarak, benlik saygılarını artırıp, endişe duygularını azalttıklarını, depresyonu yendiklerini, daha fazla saygı görmeye başladıklarını, hayatlarıyla ilgili hedeflere ulaşmada daha başarılı olduklarını, kendilerini daha iyi anladıklarını ve diğer insanlarla daha etkin iletişim kurabildiklerini göstermektedir (Alberti ve Emmons, 2002).

Yurtiçi ve yurtdışında yapılan literatür taramasında algılanan sosyal destek ve atılganlık ile ilgili ayrı ayrı araştırmalar olmasına rağmen her iki boyutu da birlikte ele alan araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle ergenlik döneminde bireylerin atılganlık düzeylerinin yüksek olup olmamasının ergenin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladığı sosyal destek düzeyinden etkileniyor olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmada Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca algılanan sosyal destek ve atılganlıkla ilişkili olduğu düşünülen cinsiyet, kardeş sayısı, yakın arkadaşı olup olmaması, sınıftaki öğrenci sayısının az- çok olması gibi değişkenlerin incelenmesi de önemlidir.

1.1. Problem

Bu araştırmada "Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları" arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir.

1.2.Alt Problemler

1. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destekleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal destekleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
6. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleriyle ilgili algıladıkları sosyal destekleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
7. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destekleri kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
8. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal destekleri yakın arkadaşı olup olmamasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
9. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleriyle ilgili algıladıkları sosyal destekleri sınıftaki öğrenci sayısının az- çok olmasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3.Denenceler

1. Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır
4. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır
5. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.
6. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.

7. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.

8. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.

9. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde yakın arkadaşı olup olmamasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.

10. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde sınıftaki öğrenci sayısının az-çok olmasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.

1.4.Sayıtlılar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlılardan hareket edilmiştir.

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama araçları olarak kullanılan “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R), “Rathus Atılganlık Envanteri” (RAE) ve “Kişisel Bilgi Formu”na gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içten, doğru ve objektif olarak cevapladıkları varsayılmıştır.

2. Kullanılan ölçme araçları geçerli ve güvenilir olup, istenen bilgileri toplayacak özelliklere sahiptirler.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın sonuçlarının genellenebilirliği Erzurum ili merkez ilçelerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri ile sınırlıdır.

2. Bu araştırmanın verileri “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R), “Rathus Atılganlık Envanteri” (RAE) ve “Kişisel Bilgi Formu”ndan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Destek: “Bireyin çevresinden gördüğü dürüst ve empatik tepki, gördüğü ilgi, sevgi, güven, saygı, takdir edilme, bilgi edinme ve maddi yardım gibi kişisel, sosyal, psikolojik ve ekonomik nitelikli her türlü yardım sürecidir” (Yıldırım, 2006: 4).

Algılanan Sosyal Destek: Algılanan sosyal destek, sosyal ilişkinin algılanış biçimi, sosyal ağın kişi üzerinde bıraktığı etkiyle yakından bağlantılıdır. Sosyal ağ kişi ve çevresindeki diğer insanlar arasındaki bağları ve bu insanların birbirleriyle olan

ilişkilerini anlatmak için kullanılan bir terimdir. Sosyal ağın yeterince destekleyici olup olmadığı konusunda kişinin genel izlenimi algılanan sosyal destek olarak tanımlanır (Sorias, 1986).

Atılganlık: “İlişkilerinde eşitlikçi, gereksiz endişeler taşımama, kendini savunabilme, duygularını rahatça ifade edebilme ve başkalarının haklarını çiğnemenen kendi haklarını koruyabilme davranışlarıdır” (Alberti ve Emmons, 1998: 41).

1.7. Araştırmanın Önemi

Yapılan araştırmalar, sosyal desteğin ergenlerin yaşantısında önemli bir etkiye sahip olduğunu, destekleyici sosyal ağlara sahip, yakın kişisel ilişkiler kurabilen ergenlerin fiziksel ve psikolojik sağlığının bundan olumlu etkilendiğini göstermektedir. Dolayısıyla destekleyici sosyal ağlara sahip, yakın kişilerarası ilişkiler kurabilmiş ergenlerin atılganlık düzeylerinin de yüksek olabileceği düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyleri ve atılganlık düzeyleri üzerine ayrı ayrı yapılmış araştırmalar olmakla birlikte; sosyal desteğin öğrencilerin atılganlık düzeylerinde etkili olup olmadığı ya da ne derece etkili olduğu ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın bu iki değişkeni birlikte ele alması bakımından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Ergenlik döneminde yakın çevresinden sosyal destek sağlayamamak ergen için bir risk etkenidir. Aynı şekilde bu dönemde atılganlık düzeyinin düşük olması da ergenin yalnızlık ve yabancılaşma duygusunu arttırabileceği gibi kendisine güven ve öz saygısında azalma gibi çeşitli olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Bu nedenle ergenlerin sosyal destek ve atılganlık düzeyleriyle ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlerle ilgili bilgi sahibi olmanın koruyucu ve önleyici psikolojik danışma ve rehberlik çalışmaları için önemli olduğu düşünülmektedir.

Bunun yanında ergenlerin algıladıkları sosyal destek konusuyla ilgili olarak ülkemizde normal popülasyonda bu değişkenlerle yapılmış olan çalışma sayısı sınırlıdır.

Sosyal destek ile ilgili olarak ergenler üzerinde yapılmış sınırlı sayıda araştırma olması nedeniyle bu değişkenlerle ilgili bilgi sahibi olmanın ergenlere yönelik yapılacak psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarına ve alanda bundan sonra yapılacak çalışmalara kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal destek ve atılganlık düzeylerinin ölçülerek karşılaştırmalı incelemelerinin yapılması ile önemli verilere ulaşılabileceği de düşünülmüştür.

Bu araştırma öğrencileri daha atılgan bireyler haline getirmede aileden, arkadaşlardan, öğretmenlerden alınan sosyal desteğin önemine dikkat çekmesi bakımından önemli görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularla da eğitimcilere ve ailelere somut bir veri sunulmuş olunacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Destekle İlgili Kavramsal Çerçeve

Sosyal destek kavramının teorik temeli Kurt Lewin'in "Alan Kuramı" ve davranış tanımına dayanır. Sosyal destek kavramı Lewin'in alan kuramı içerisinde yer alan en önemli kavramlardan birisi "yaşam alanı" kavramıdır. Yaşam alanı, belirli bir zamanda bireyin davranışını belirleyen olguların tümü olarak tanımlanmaktadır. Yaşam alanı, bireyin yaşamının tüm olgularını içermez, yaşam alanı söz konusu olan, gündemdeki davranışı etkileyen olgularla sınırlıdır. Bireyin yaşamında yer alan bir olgu, bireyin o andaki davranışı etkilemiyorsa yaşam alanı içerisinde yer almaz. Yaşam alanı yalnızca davranışla ilgili olguları içerir.

Lewin'in alan kuramı içerisinde yer alan ikinci en önemli kavram "psikolojik çevre" kavramıdır. psikolojik çevre fiziksel çevrenin bir anlatımıdır. Fakat psikolojik çevre fiziksel çevrenin kendisi değildir. Psikolojik çevre, dış çevrenin bireyin davranışı üzerinde nasıl etki yaptığının belirtisidir.

Bireyin farkında olmadığı fiziki çevrenin bireyin psikolojisi üzerinde etkide bulunması düşünülemez. Örneğin, öğretmeni tarafından sevilmediğini düşünen bir öğrenci, bundan olumsuz etkilenebilir. Burada gerçek yani öğretmenin öğrenciyi gerçekten sevmesi çok önemli değildir. Öyleyse, psikolojik çevre bireyin davranışını etkileyen dış durumların anlatımı olarak tanımlanabilir. Böylece Lewin, dış çevrenin birey için ne anlama geldiğinin, ya da bireyin dış çevre etmenlerine ne tür anlamlar yüklediğinin altını çizerek, bireyin anlamlar yüklediği dış çevrenin ancak psikolojik çevre içinde yer alabileceğini belirtmiştir. Buradan hareketle davranış, bireyin psikolojik çevresinde olan bir değişme; başka bir değişle davranış, çevre ile bireyin fonksiyonu ($B=f(p+e)$) olarak tanımlanmaktadır. Öyleyse bireyin olumsuz davranışlarını ortadan kaldırmak ve yeni davranışlar kazanması onun psikolojik çevresinde değişiklik yapmasına yardımcı olmakla mümkün olabilir. Bu anlamda bireyin sosyal destek sistemi onun psikolojik çevresi, daha geniş anlamda bireyin yaşam alanı içerisinde yer almaktadır. Anne, baba nine, dede, abla, abi, amca, dayı, hala, teyze ve diğer akrabalar ile arkadaş, öğretmen, komşular vb. bireyin yaşam alanında yer alan önemli kimselerdir. (Yıldırım, 2006)

Pearson (1990)'ın belirttiği gibi, sosyal destek yeni bir kavram değildir. Farklı isimler ve etiketler altında da olsa bilim ve sanat çevrelerinde önemli bir yer işgal etmiştir. Sıradan ve sıra dışı olaylar yaşayan birey açısından sosyal desteğin yapısı, alanı ve doğası üzerinde odaklanılmıştır, sosyal desteğin sağlık, sosyal veya davranış bilimleriyle ilgili dergilerde sıkça işlendiği gözlenmiştir. İnsan davranışının ve gelişiminin anlaşılabilmesi bakımından psikodinamik oryantasyonlu psikolojik danışman veya psikoterapistler, iç psikik faktörler ve birey üzerinde odaklaşırlarken, diğer bir grup terapistler, sosyal psikologlar, sosyologlar, sosyobiologlar, aile terapistleri bireyin sosyal ilişkileri, sosyal çevrenin önemini vurgulamaktadırlar. Giderek bireyin etkili uyumu ve gelişimi için bireyin ailesi, arkadaşları, sosyal çevresi ve sosyal destek sistemi içindeki diğer faktörlerin rolü üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. İşte bireyin bu sosyal destek sistemi ve sosyal ilişkilerini pekiştiren, yürürlükte olan sosyal, politik ve ekonomik nitelikli bir takım destekleyiciler bulunmaktadır. Bu çerçevede bireyin ailesi, en geniş aile çevresi, arkadaşları, karşı cins arkadaşı, öğretmenleri, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında meydana gelen değişimler nedeniyle bireyin sosyal destek düzeyi değişebilir. Örneğin, aile bireyleri veya eşler arasındaki çatışmalar, baba veya annenin işinin kaybetmesi veya eşlerden birinin ölümü, sosyal beceri noksanlığı veya bireydeki cinsel sapmalar, bireyin formal ve informal yardım kaynakları konusundaki bilgisizliği, göçler, hastalık, ailenin istemediği bir dinden veya etnikten biriyle evlenmek vb. durumlar bireyin sosyal destek düzeyini düşürebilir (Yıldırım, 1997).

Sosyal destek, farklı biçimde tanımlanıyor gibi görülse de bütün yazarların görüş birliğinde olduğu nokta sosyal desteğin bireyler arasındaki davranış ve ilişkilerin bazı türlerini kapsadığıdır. Genel olarak sosyal desteğin iki temel bileşeni olduğu görülmektedir. Bunlar a) ihtiyaç duyulduğunda başvurulabilecek insanların varlığı algısı, b) var olan destekten memnuniyet derecesi bu iki bileşenin bir birleriyle ilişkisi, bireylerin kişiliklerine bağlıdır. Bazı insanlar sosyal destek sağlayan fazla sayıda hazır yardımcılarının olmasını isterlerken diğerleri için tek bir kişi yeterli olabilir (Karadağ, 2007).

Sosyal destek, farklı yazarlar tarafından farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Cassel (1974), sosyal desteği, bireyin davranışlarını düzeltmeye yönelik olarak çevresindeki önemli kişilerden aldığı dönüt(feed-back) olarak tanımlamaktadır.

Cobb (1976) “sosyal desteği, toplumda veya çevrede saygı duyulan veya önem verilen bir kimse tarafından bireye sunulan bilgi olarak tanımlamaktadır” (akt.Yıldırım,2006:1-2)

Ben-David ve Leichtentritt (1999: 297-313) ise “sosyal desteği, kişinin sosyal ihtiyaçlarını başkalarıyla etkileşimleri yoluyla giderme derecesi olarak tanımlamaktadırlar”. Temel sosyal ihtiyaçlar bilindiği gibi sevgi, saygı ya da kabul görme, ait olma, kimlik ve güvenliği kapsamaktadır. Çok boyutlu algılanan sosyal destek bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla girişilen karşılıklı etkileşimdir.

(Yıldırım,2006) Sosyal desteği, kişilerarası ilişkilerde düzenleyici bir faktör olarak görmekte ve Yıldırım (1997: 81-82), “sosyal desteği bireyin vresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlamaktadır”.

şahin (1999: 79–80)’e göre “sosyal destek bireyin vresinden gördüğü yardımıdır. Bu yardım bireye kendisinin değerli olduğu algısını verir ve bireyin stresle mücadelesinde tampon görevi görmektedir”.

Florian, Mikulincer ve Bucholtz (1995: 665–676) “sosyal desteği formal ve informal ilişkiler yoluyla alınan teselli, yardım veya bilgi olarak tanımlamakta ve çok boyutlu bir yapı olarak görmektedir”.

McElroy (1997), sosyal desteği sıkıntı yaşayan ve zor durumda kalan insanların aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının veya diğer toplumsal ilişkilerinin sağladığı duygusal, araçsal ya da bilgisel yardımlar olarak tanımlamaktadır. Bireyin ilişkide bulunduğu kişi sayısı, gereksinim duyduğu durumlarda yardım edebilecek kişiler, sırlarını paylaşabileceği, güvenebileceği ve yakın olarak gördüğü kişiler ve bu kişilerle kurduğu ilişkiler ve ihtiyaç duyduğu anda yardım alabileceğini düşündüğü birilerinin varlığının algısını sosyal destek olarak ifade etmektedir.

Sosyal destek (social support), aile, arkadaş, sosyal temasın sayısı ve sıklığı gibi stresin olumsuz etkilerinden bireyi koruyan mekanizmaları da içeren sosyal ilişkilerin farklı yönlerini tanımlayan genel bir kavram olarak tanımlanmaktadır (McElroy, 1997; akt. Akın ve Ceyhan 2005).

akır ve Palabıyıkğlu (1997),sosyal desteğin tanımı ve işleyişi konusunda görüş ayrılıkları olmasına rağmen genel olarak sosyal destek; bireye vresindeki insanlar tarafından yapılan yardım olarak tanımlanır. Kriz ve emosyonel gerginlik durumlarında bireyler, doğal yardımcı olarak görülen aile yeleri ve arkadaşlarına dayanma ihtiyacı duyarlar. Bu formal olmayan yardımcıların oluşturduğu destek ağı bireyin uyum süreci ve sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Sosyal destek kavramında özellikle ilişkinin niteliği önem taşımaktadır. Sosyal ilişkinin algılanış biçiminin birey üzerinde bıraktığı etki ilişkinin kalitatif özelliklerini ortaya koymaktadır. Algılanan sosyal destek en genel anlamıyla ilişkiden sağlanan doyum olarak tanımlanmaktadır.(Karadağ, 2007)

“Sosyal destek en genel anlamıyla bireyin stresle, yaşamsal sorunlarla başa çıkması konusunda başkalarının (arkadaşlarının, aile üyelerinin, kendi kendine yardım grubu üyelerinin, kamu kuruluşlarının vb.) sağladığı her türlü destek olarak tanımlanmaktadır” (Budak, 2003: 683).

2.1.1.Sosyal Destek İşlevleri ve Sosyal Destek Türleri

Sosyal desteğin işlevi açısından bakıldığında ilk önce Cohen ve Wills (1985)'in öne sürdüğü iki model dikkat çekmektedir.

Bu modeller:

1. Tampon etki modeli (Buffering efect model),
2. Temel etki modeli (Main effect model)' dir.

1.Tampon Etki Modeli (Buffering Efect Model):

Yüksek seviyedeki ve kronik olarak yaşanılan stres birçok yeni gereksinimleri ortaya çıkarır. Bu gibi stresli durumların insanları psikolojik ve fiziksel olarak hastalık ve bozukluklar açısından risk altına aldığı düşünülür. Bu gibi stres durumlarında sosyal destek ile insanlara duygusal, bilgilendirici ve araçsal destek kaynaklarının sağlanmasının stres altındaki kişilerin bu değişimlere uyum göstermelerine yardımcı olduğunu ve sonuç olarak kişileri stresten koruduğu düşünülür. Sosyal desteğin stresli olayların potansiyel patolojik etkilerini iyileştireceğini savunan bu görüş Tampon Etki Modeli olarak adlandırılır. Tampon etki modelinin en belirgin özelliği, sosyal desteğin bireyin hayatında stres olduğu zaman etkili olduğu, diğer durumlarda ise işe yaramadığıdır. Strese karşı tampon işlevi gören sosyal destekteki önemli faktör, bireyin diğer kişilerin ona uygun yardımı sağlayacağını algılamasıdır. Sosyal destek stres, anksiyete, depresyon, psikolojik sıkıntının etkilerine karşı tampon oluşturur.

Sosyal desteğin en önemli işlevi stresli yaşam olaylarının, bireyde oluşturduğu zararları azaltıp tampon görevi görmesidir. Sosyal destek kişiye, kendini kötü hissettiği zamanlarda veya stres altındayken, tüm bunlarla daha kolay başa çıkabilmesi için yardımcı olmaktadır.

2. Temel Etki Modeli (Main Effect Model):

Bu model sosyal destek ile sağlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Bu modele göre, sosyal destek her koşulda, fiziksel sağlık üzerinde olumlu bir etki yaparak kişinin kendisini daha iyi hissetmesini sağlar. Aynı zamanda temel etki modeli, sosyal desteğin olmamasının birey üzerinde olumsuz etki yaratabilecek bir durum olduğu görüşünü savunur. Dolayısıyla, sosyal destekten yoksun olmak, başlı başına birey üzerinde olumsuz etki yaratabilecek bir durum olarak görülmektedir.

Temel etki modelinin tersine tampon etki modelinde sosyal desteğin en önemli fonksiyonu, stres verici durumların yarattığı zararları azaltarak ya da dengeleyerek ruh sağlığını korumaktır. Stres yaratıcı durumlar söz konusu olmadığı sürece, sosyal desteğin bulunmamasının sağlık ve kendini iyi hissetme durumu üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur. Ancak, yüksek düzeylerde stres yaratan durumlarda sosyal destek bireyin uyum sağlamasını ve koşullarla basa çıkmasını kolaylaştırarak, stresin zararlı etkilerini azaltan bir tampon görevi yapmaktadır.

Sosyal desteğin insanın kendini iyi hissetmesi üzerinde, insan stresli olsun ya da olmasın her koşulda olumlu etkisi vardır. (Cohen ve Wills, 1985).

(Dunst ve Trivette,1986, Kazak ve Marvin, 1984, Sarason ve ark, 1983)'a göre Sosyal desteklerin pek çok işlevi vardır.Bunları şu şekilde özetleye biliriz: Sosyal destek;

1) Bireylere gereksinim duydukları hizmetleri ve malzemeleri sağlayarak duygusal bakımdan rahatlık verir.

2) Sorunlarla ilgili olarak bireylere rehberlik ederek bu sorunlarla başa çıkma yolları sağlar.

3) Bireylerin performanslarını geliştirici geribildirimler sunar.

4) Olumlu uyuma ve kişisel gelişime katkıda bulunurlar

5) Hem günlük yaşamda hem de gereksinimler ve krizler anında bireyler arası bağlantıları sağlayarak onları stresin olumsuz etkilerine karşı korur.

Allen ve Levine (1983)'e göre sosyal desteğin genel olarak dört işlevi vardır. Bu işlevleri bir bütün olarak değerlendirmek gerekir. Allen ve Levine' nin belirttiği işlevler şunlardır:

1. Sosyal destek bireye bir gruba ait olma duygusunu yaşatır. Ayrıca ait olduğu gruba da grup birlikteliği şansını verir.

2. Sosyal destek bireyin endişe ve kaygılarını azaltır.

3. Sosyal destek bireyin içinde yaşadığı toplumdaki izole olmasını engellediği gibi bireyin bağımsızlığını da artırır.

4. Sosyal destek bireyin gerçek fikir ve düşüncesini ifade etmesini sağlar.

Ünsal(1996)'a göre sosyal desteğin dört işlevi belirlenebilir. Bunlar; duygusal destek, bilgisel destek, değerlemesal destek ve materyal destektir.

Duygusal Destek

Sosyal desteğin duygusal işlevi bireyin karşısındaki sorunlarını dinleme, duygularını paylaşma, sevgi, saygı, şefkat gösterme gibi davranışlarda gözlenebilir. Bu davranışlar bireyin stresli olayların sonuçları ile duygusal yönden baş edebilmesini sağlar. Duygusal destek bireylerin psikolojik sağlığı ile yakından ilgilidir. Çünkü duygusal destek içeren davranışlar bireyde çevresindeki kişiler tarafından sevildiği, sayıldığı, anlaşıldığı duygularını uyandırır. Bu duygular kişide özgüven artışı ve sorunlarla ilgilenmede artan bir güdülenme gibi olumlu değişikliklerin ortaya çıkmasına yol açar.

Bilgisel Destek

Bireye kişisel ve çevresel sorunlarla ilgili olarak bilgi, öğüt verme ve rehberlik etme gibi davranışları kapsar. Birey bir stres kaynağı ile karşılaştığında büyük olasılıkla sorunu çözmede yetersiz kalmış olabilir. Bu durumda sosyal çevre bireyin daha önceden dikkatini çekmemiş, sorunu çözücü nitelikte olan yeni çözüm yolları önererek bilgisel destek sağlayabilir.

Değerlemesal Destek

Değerlemesal işlevi içeren davranışlar bireyin kendi davranışları, düşünceleri, duyguları hakkında geri bildirim sağlar. Bireyler yeni ve belirsiz ortamlarda özellikle başarı için nesnel bir ölçütün olmadığı durumlarda kendi davranış, duygu ve düşüncelerini değerlendirmek için kendilerini benzer başkaları ile karşılaştırmak isterler. Bu tür sosyal destek bireyin kendini yeterli biçimde değerlendirmesine ve sonuç olarak davranışlarını kendi yararına olabilecek biçimde değerlendirmesine yardımcı olur.

Materyal Destek

Sosyal desteğin materyal işlevine en yaygın örnekler başkasına para veya eşya ödünç verme veya bağışlama, onun yerine ev işi, alışveriş yapma veya faturaları ödeme

gibi davranışları kapsar. Diğer destek türlerinden farklı olarak bu işlevin bireyin sorununu doğrudan onun adına çözmeye gibi bir yararı vardır.

İşlevlerin her birinin birbirinden ayrılan özellikleri vardır ve her biri bireylerin sağlığı üzerinde hatırı sayılır etkilere sahip olması dolayısıyla önemlidir. Sosyal desteğin bu tür işlevlerinin bireyin sosyal ağından veya sosyal çevresinden sağlanması veya potansiyel olarak mevcut olması bireylere yaşam zorlukları ile başa çıkmada kaynaklar sağlar.(Ünsal,1996)

Stokes (1974)'ın sosyal destekle ilişkili yazını incelendiğinde biri algılanmış sosyal destek diğeri alınan sosyal destek olarak iki sosyal destek türünden bahsedilmektedir. Algılanmış sosyal destek, bir kişinin ihtiyaç duyduğunda destek kaynaklarının varlığıdır. Öznel ve niteliksel olarak tanımlanmakta, ölçülmekte ve algılanan sosyal desteğin psikolojik sağlık üzerinde alınan sosyal destekten daha belirleyici olduğu rapor edilmektedir(Stokes, 1974; akt. Çeçen, 2008).

Robertson (1988)'a göre, sosyal destek;

- a) Birey için endişelenmek, ona dürüst ve empatik davranmak gibi duygusal ilgi göstererek,
- b) Bireye mal ve eşya gibi doğrudan maddi yardım vererek,
- c) Bireyin bir sorununu çözebilmesi veya beceri kazanması amacıyla ona gerekli bilgileri sunarak,
- d) Bireyin üstünlüklerini görüp ona ifade ederek, başarısını veya performansını takdir ederek veya ona değer verdiğini hissettirerek bireyin kişiler arası ilişkilerinde düzenleyici bir rol oynayabilmektedir.

Caplan'a (1974) göre sosyal destek sistemlerinin bilinmesi bireylere,

1. Bireyin psikobiyolojik kaynaklarını harekete geçirmesine yardım ederek,
2. isteklerini karşılmasına yardım ederek,
3. beceriler kazandırarak ve maddi parasal kaynaklara ulaşmasına yardım ederek,
4. bireye rehberlik yaparak, bilgi sunarak yardım sağlamaktadır.

House (1981) ise sosyal destek sistemlerinin bireylere üç şekilde yardım ettiğini ileri sürmektedir. Sosyal destek sistemleri;

- a) Bireyin yaşam durumlarını olumsuz etkileyen bazı faktörleri elimine ederek veya bu faktörlerin etkisini azaltarak,
- b) Olumsuz yaşam durumları karşısında bireyin dayanma artırarak ve böylece sağlık durumunun daha iyi iyileşmesine katkıda bulunarak,

c) Çevresel stres kaynaklarının etkilerine karşı kısmen veya tümüyle tampon görevi yaparak bireylere yardım eder (Akt. Yıldırım, 2006)

Landerman ve Jaccard (1987)' a göre sosyal destek başlıca 4 türe ayrılır.

1. Araçsal Destek (Somut ya da Maddi Destek)

Somut ya da maddi olarak yapılan yardımları içerir. Bilgisel ya da maddi destek olarak da isimlendirilen bu destek tipi bilgi vermeyi, tavsiyelerde bulunmayı, geri bildirimleri, parasal ve materyal yardımı, bakım ve eğitimle ilgili yardımları vb. içerir. Problemlili durumu tanımaya, anlamaya ve başa çıkmayı yardım eder. Bireye engel hakkında, engelle ilgili hizmetler, kurumlar, kaynaklar ve yasalar hakkında bilgi vererek problem durumlarla başa çıkabilme yolları sağlar. Maddi sorunlara doğrudan çözümler getirerek ya da aile bireylerine rahatlamak ve boş zaman etkinliklerine daha çok katılabilmek için gerekli zamanı sağlayarak gerilimi azaltır

2. Duygusal Destek

Bireyin kişisel sorunlarını ve özel konularını konuşup paylaşabileceği birbirlerinin varlığı, kısa yada uzun süreli sorunların yarattığı katlanılması güç durumlar için direnme gücü verir, yalnız olmadıklarını önemli ve değerli oldukları duygusunu vererek rahatlatır. Böylece onların sağlığına önemli katkıda bulunur. Duygusal destek yakın ilişki ve başkalarıyla birlikte olma gereksinimlerini de doyurarak olumlu duygulanımlarını artırır. Bu destek turu zaman zaman içinde bulunulan koşullara göre araçsal desteğe eşit düzeyde ya da ondan daha önemli olabilir (Kaner, 2003).

3. Bilgi Desteği

Bireylerin karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmelerini sağlayacak tavsiye ve bilgilerin verilmesi ya da becerilerin öğretilmesidir. Kişinin yaşamını kolaylaştıracak nitelikte öğütler verme, önerilerde bulunma, kişisel geribildirimler verme ve bilgilendirme gibi davranışları içeren sosyal destek türüdür (Şahin, 1999).

4. Arkadaşlık ya da Kişisel Destek

Bu destek işlevi, insanların sorunlarından sıyrılmasını sağlar ve olumlu duygu durumuna geçmelerini kolaylaştırır. Birlikte yapılan etkinlikler stresi azaltır, bir arada bulunmayı, bağlılığı ve kişiler arası yoğun iletişimi sağlar (Wan, Jaccard,1996).

Kef (1997) Sosyal desteği algılanan ve sağlanan sosyal destek olmak üzer ikiye ayırır.

Algılanan Sosyal Destek

Bireyin diğerleri ile güvenilir bağları olduğuna ve desteği sağlayacağına dair bilişsel algılamasıdır. Bir anlamda kişinin destekleyici etkileşimleri yorumlama, bağlı olduğu kişilere kişisel anlamlar vermeye dayalı öznel değerlendirmesidir.

Sağlanan Sosyal Destek

Desteğin davranışsal değerlendirilmesi olarak kabul edilmektedir. Belli bir zaman sürecinde destek kaynaklarından elde edilen sosyal destek miktarıdır.

(Cobb 1976 akt. Schiamberg ve Abler,1986) sosyal desteği üç türde ele almıştır.

Bunlar:

1. Duygusal Destek: Kişinin kendisiyle ilgilenildiği ve kendisine bakım sağlandığının hissedildiği destek.

2. Saygı Desteği: Kişinin kendisine saygı duyulduğu, değer verildiği önemsendiği ve sevildiğini hissedildiği destek.

3. Ağ Desteği: Kişilerarası karşılıklı etkileşim. Ağ desteği iletişim ve bilgi paylaşımıyla sağlanır.

House (1981) sosyal desteği dörde ayırır.

Bunlar:

1. Duygusal Destek: Saygı, duygu, güven duygularını içerir.

2. İletişimsel Destek: Doğrulama, onaylama, tastık etme, geribildirimde bulunmayı içerir.

3. Bilgisel Destek: Öğüt verme, öneride bulunmayı içerir.

4. Araçsal Destek (Maddi Destek): Para, iş ve zamanı içerir(House,1981; akt. Morgan, 1994).

Caplan (1974), sosyal destek sistemlerini ikiye ayırır.

1. Formal destek sistemleri

2. İnfomal destek sistemleri

Formal Destek Sistemleri: Bir program doğrultusunda bireylerin sağlığını korumasına yardımcı olan birimlerden alınan destek sistemidir. Bu destek sistemini verenlere doktorlar, danışmanlar, öğretmenler dahil edilebilir.

Formal destek bireylerin ihtiyaç duyduklarında formal birimlerden aldıkları destektir.

İnformel Destek Sistemleri: Bireylerin formal olmayan şekilde aldıkları destek sistemidir. Bu destek sistemlerini arkadaş ve aile üyeleri oluşturur. Bireyler için formal destek sistemine göre daha önemli bir destek sistemidir (Caplan, 1974, Akt: Srebnik ve Cauce, 1988).

Brown ve ark.(1998) kişisel çevrenin uygunluğu modeline dayalı olarak bir envanter geliştirerek, bireyin çevresinden sağladığı doyum düzeyini vurgulamışlar ve geliştirdikleri 39 maddelik envantere beş çeşit sosyal destek belirlemişler. Bunlar:

1. Bireyin başkalarınca kabul edilme ve bir gruba ait olma ihtiyacını karşılayan destek.
2. Bireye çevresindeki kişilerce değer verilmesi ve karşılaştığı sorunlarla başa çıkmasına yardım etmek biçiminde verilen destek.
3. Bireye davranışsal ve bilişsel rehberlik yapmak.
4. Bireye maddi yardımda bulunmak.
5. Bireye model olmak.

Jou (1994) Sosyal desteğin dört boyutuna dikkat çekmektedir.

1. Bireyin sosyal çevresi içinde yer alan sosyal destekleyicilerin kapsamı ve sayısı.
2. Bireyin ihtiyaç duyduğu destek.
3. Alınan desteğin birey tarafından nasıl algılandığı.
4. Bireyin elde ettiği, gerçekleşmiş destek.

Jou, birinci maddede belirtilen, sosyal desteğin kapsamı ve destekleyicilerin sayısını yapısal destek olarak isimlendirmektedir. Burada söz konusu olan bireyin kimlerden destek aldığı, destek veren kişilerin sayısı ve bireye yakınlık derecesidir. Diğer üç maddede belirtilen, ihtiyaç duyulan destek, algılanan destek ve gerçekleşmiş desteği ise fonksiyonel destek olarak tanımlar. Fonksiyonel destekte ise bireyin gerçekten ihtiyaç duyduğu konuda mı yardım gördüğü, verilen yardımın birey için ne kadar önemli olduğu ve ne ifade ettiği, ayrıca bireyin ihtiyacı olan desteğin ne kadarını görüp görmediği söz konusudur (Brown ve ark. 1998; Jou 1994, Akt. Yıldırım, 2006).

2.1.2. Sosyal Ağ

Sosyal ağ, bireylere sosyal desteği iletmek için temel araçtır. Sosyal ağ, bireyin yaşamındaki önemli, hali hazırda etkileşimde bulunduğu kişileri kapsar (Ünsal,1998).

Sosyal ağ kavramı algılanan sosyal destekle ilgili en önemli kavramdır. Sosyal ağ, insanlara sosyal desteği iletmek için temel bir araçtır ve insanların yaşamında önem arz eden, hali hazırda etkileşimde bulunduğu kişileri kapsamaktadır. Sosyal destek ağı, çoğunlukla anne, baba ve arkadaşlardan oluşur (Taysi, 2000).

Sosyal ağ, insanın çevresindeki diğer insanlarla arasındaki bağları ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerini ifade etmektedir. Sosyal ağ değerlendirilirken, sosyal ağın büyüklüğü, sosyal ilişkinin sıklığı, ağ üyelerinin birbiriyle olan ilişkilerinin yoğunluğu, benzerlik ve farklılıkları önem kazanmıştır. Sosyal ağın büyüklüğünün olumlu etkilerinin yanında sosyal ağ büyüdükçe çevreden gelen isteklerin artmasına, sorumluluk ve baskı hissetmesine de yol açabilmektedir.

Geniş bir sosyal ağ içinde bulunan insan; eş, ebeveyn, arkadaş, evlat ya da komşu gibi birbirinden farklı roller sürdürür. Bu farklı roller içinde sevilir, değerli bulunuyor, gerektiğinde yardım görüyorsa kendini o denli mutlu ve güven içinde hisseder. Bunun tersine, sosyal ilişkiler yetersiz ya da bozuk olduğunda ruhsal bir hastalık geliştirme riskini artıran anksiyete ve değersizlik duyguları yaşanır. (Sorias, 1988)

Milardo (1988,1989;1992) sosyal ağın dört türü olduğunu belirlemiştir. Bunlardan ilki olan psikolojik ağ, benliğimize (ego) yakın gelen, anlamlı olarak gördüğümüz bireyleri kapsar. Diğer bir ifadeyle, kişinin öz benliğine (ego) çok yakın gördüğü ve anlamlı ilişki kurduğu bireyleri içerir. Sosyal ağın ikinci türü takas (değiş-tokuş) ağıdır. Bu ağ türü maddi ve manevi yardım sağlayan insanlar bakımından kavramlaştırılabilir. Üçüncü tip ağ ise etkileşim ağıdır. Bu tip bireyin kaç kişi ile görüşüyor olduğu, bu etkileşiminin niteliği ve sonuçları, diğerleri ile etkileşimin doğası ve sıklığı ile ilgili kanıt sağlar. Örneğin; tarama temelli çalışmalarda katılımcılardan, zamanın belli bir diliminde kaç kişi ile etkileşime girdikleri ya da belirli grup üyeleri ile etkileşimlerinin sıklığının ne kadar olduğu istenmektedir (Neyer, 1997, Berg ve Mc Ouinn, 1989; Milardo, 1989). Dördüncü tip ağ ise, global ağ olarak adlandırılmaktadır. Global ağ katılımcıların tanıdığı bütün insanlardan oluşmaktadır. Global ağ bireyin herhangi bir zamanda insanlarla kurabileceği temas-bağ olarak kavramlaştırılabilir. Global ağ karşılıklı olarak birbirlerini, tanıdığı kişileri içermektedir. Aynı zamanda katılımcıların tanıdığı, karşı taraftaki kişinin de katılımcıyı tanıdığı kişileri içerir. Bazı araştırmacılara göre, global ağ içerisindeki kişiler, pek çok durumda ulaşılabilir potansiyel destekçi olarak görülebilir (Brock, Sarason ve Pierce, 1996). Bundan başka, role ilksin ağlar da önerilmiştir. Bu ağlar, ağ üyelerinin sosyal rolleri tarafından

tanımlanan rol ilişkileri ağlarıdır. Aynı ağ üyesi aynı zaman dilimi içerisinde birden çok ağ tipinin içerisinde yer alabilir. Bu durum sosyal ağların çakışan özellikleri olduğunu göstermektedir (Aktaran: Annak, 1999).

Sosyal desteğin sağlandığı sosyal ağ, bireyin etkileşimde bulunduğu kişileri içerir. Bu kişiler aile, arkadaş ve iş çevresinden olabildiği gibi profesyonel kişileri de içerebilir. İlişki ağının üç özelliği vardır

1. İlişkinin Yapısı: Sosyal ilişki ağının büyüklüğünü (size), sosyal destek ağı içinde ilişki kurulan kişi sayısını, ilişkinin sıklığını ve yoğunluğunu ifade eder.

2. İlişkinin İçeriği: İlişkilerin amacını, örneğin, ilişkinin arkadaşlık, akrabalık, komşuluk, cinsel, ekonomik gibi nitelik taşımasını içerir.

3. İlişkinin İşlevi: İlişki ağının destek verme, tavsiyelerde bulunma, geribildirim verme gibi ne tür işlevi olduğunu bildirir (Pearson, 1986; Akt: Kaner, 2003).

Sosyal ağ, içindeki ilişkileri anlamada ve sosyal ağ yapılarını açıklamada farklı değişkenler öne sürülmektedir. Sosyal ağın yapısal özellikleri içinde büyüklüğü, sosyal ilişkilerin sıklığı, ağ üyelerinin birbirleri ile olan ilişkilerinin yoğunluğu, üyelerin yaş, cinsiyet ve kültürel olarak benzerlikleri, fiziki uzaklıklar, ilişkilerden memnuniyet gibi kriterler değerlendirilmiştir. Sayılan kriterler yanında sosyal ağ içindeki ilişkileri anlamada sunulan başka bir perspektife göre ise sosyal desteği sunan bireylerin hiyerarşik yapılanmasına işaret edilmektedir. Bu açıklamalara göre, birey kendisine destek sağlayan kişileri yakınlık olarak sıralamaktadır. Asıl sosyal destek kaynağı olarak gördüğü aile üyelerinden veya çocuklarından desteği sağlayamadığında, komşuları veya arkadaşlarına yönelmektedir (Litwin, 2000)

2.2. Sosyal Destek İle İlgili Yapılan Araştırmalar

2.2.1. Sosyal Destek İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Çakır ve Palabıyıkoglu (1997) tarafından çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması kapsamında 12- 22 yaş grubunda yatılı ve yatısız eğitim gören 488'i kız ve 477'si erkek olmak üzere toplam 960 genç, örneklem grubuna alınmıştır. Öğrenciler 12-14, 15-17 ve 18-22 olmak üzere üç yaş grubuna ayrılmışlardır. Araştırma sonucunda 12-14 yaş ve 18-22 yaş grubunun en çok desteği ailelerinden, en az desteği ise arkadaşlarından algıladığı, 15-17 yaş grubunun ise en çok desteği diğer önemli kişiden algıladığı, sosyo- kültürel düzeye göre bakıldığında en çok

sosyal desteğin her üç grupta da ailelerden algılandığı, kız ve erkek öğrencilerin arasında destek kaynakları açısından bir fark olmadığı görülmüştür.

Yıldırım(2000) tarafından yalnızlık, sınav kaygısı, aile, arkadaş ve öğretmen desteği değişkenlerinin akademik başarıyı ne denli yordadığı incelenmiştir. Araştırma kapsamına lise ikinci sınıf ta okuyan 280 kız 265 erkek olmak üzere toplam 545 öğrenci alınmıştır. Öğrencilerin Matematik, Türkçe, Fizik, Kimya ve Biyoloji derslerinden aldıkları 1998-1999 öğretim yarıyılı karne not ortalamaları, akademik başarılarının ölçütü olarak alınmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen desteği, aile desteği, yalnızlık ve sınav kaygısı değişkenleri akademik başarıyı manidar olarak yordamakta, arkadaş desteği ise yordamamaktadır.

Erdeğer (2001) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki ve sosyal destek düzeyini etkilediği düşünülen bazı değişkenlerin sosyal destek düzeyi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini genel liselerde okuyan 189’u kız ve 174’ü erkek olmak üzere toplam 363 öğrencidir. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça yalnızlık düzeyinin azaldığı, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sosyal destek algıladıkları, akademik başarısı yüksek, arkadaşları ve kardeşleriyle olan ilişkilerinden memnun olan ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Erim (2001) yetiştirme yurdunda ve aileleri yanında yaşayan 14–18 yaş grubundaki ergenlerin benlik saygıları, yalnızlık ve sosyal destek düzeylerini belirlemek, depresyon sıklığını incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın örneklemini yetiştirme yurdunda yaşayan 60 kız ve 60 erkek öğrenci ve ailelerinin yanında yaşayan, ilköğretim ve liseye devam eden 60 kız ve 60 erkek öğrenci olmak üzere toplam 240 öğrencidir. Araştırma sonucunda ailelerinin yanında yaşayan ergenlerin yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlere göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları görülmüştür.

Ünlü (2001) tarafından lise öğrencilerinin ego kimlik statüleri ile sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi öğrenebilmek amacıyla 430’u kız ve 344’ü erkek olmak üzere toplam 774 genel lise 2. ve 3. sınıf öğrencisi çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda, aileden algılanan sosyal desteğin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Ancak kız öğrencilerin arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca üst sosyo- ekonomik düzeydeki öğrencilerin orta ve alt sosyo- ekonomik düzeydeki

öğrencilere göre ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden anlamlı düzeyde daha yüksek sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Baştürk (2002) lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi ve lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyini etkilediği düşünülen bazı değişkenleri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini fen lisesi ile genel ve özel liselerde 2. ve 3. sınıflarda okuyan 188'i kız ve 264'ü erkek olmak üzere toplam 452 öğrencidir. Araştırmada aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi kız öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur. Lise türlerine göre bakıldığında fen lisesi ve özel lisedeki öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca anne ve baba eğitim düzeyi düştükçe aileden algılanan sosyal destek düzeyinin düştüğü, anneleri çalışan ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anneleri çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri düştükçe ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin de düştüğü, karşı cinsten arkadaşı olan ergenlerin olmayanlara göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu ve algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça akademik başarının da arttığı görülmüştür.

Kahrıman (2002) ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 249'u kız ve 251'i erkek olmak üzere toplam 500 genel lise ve meslek lisesi öğrencisi ile bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca kızların aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Soylu (2002) tarafından üniversite sınavına hazırlanan lise 3. sınıfa devam eden ve dershanelere giden öğrencilerde görülebilecek psikolojik belirtiler, ailede algılanan sosyal destek düzeyi, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyi ve sınava giriş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini genel ve özel lise, fen ve Anadolu lisesine devam eden ve mezun durumda olup dershanelere devam eden 230'u kız ve 258'si erkek olmak üzere toplam 488 ergendir. Araştırma sonucunda kızların erkeklere göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha düşük olduğu, sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olanların ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyleri düştükçe aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin

düştüğü, sınava birden fazla girmiş olanların ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Gençdoğan (2003) tarafından lise öğrencilerinin sınav kaygısı ile boyun eğicilik düzeyleri ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla 131 lise öğrencisi ile bir çalışma yapılmıştır. Araştırmada sınav kaygısı ile sosyal destek arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi düştükçe sınav kaygısı düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Ünüvar (2003) tarafından lise öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin benlik saygısı ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini iki genel lise, iki özel lise ve bir fen lisesinde öğrenim gören 401'i erkek ve 309'u kız olmak üzere toplam 710 lise 1, 2 ve 3. sınıf öğrencisidir. Araştırmada ergenlerin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı bulunmuştur.

Yıldırım ve Ergene (2003) tarafından yapılan araştırmada sınav kaygısı, boyun eğici davranış (itaat), aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek değişkenlerinin lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını ne derecede yordadığı incelenmiştir. Son sınıfta okuyan 385 (% 58.1) kız ve 278 (% 41.9) erkek olmak üzere toplam 663 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Türkçe, Tarih, Coğrafya derslerinden aldıkları 2002–2003 öğretim yılı yılsonu karne not ortalamaları, akademik başarılarının ölçütü olarak alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, aile desteği, boyun eğici davranışlar, öğretmen desteği ve sınav kaygısı değişkenleri akademik başarıyı manidar olarak yordamaktadır.

Yıldırım(2004) tarafından yapılan araştırmada sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8-11. sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerini ne derecede yordadığı incelenmiştir.. Araştırmaya 257 (% 53) kız ve 228 (% 47) erkek olmak üzere toplam 485 öğrenci alınmıştır. , Araştırmanın sonuçlarına göre, sınav kaygısı, aile, arkadaş ve geniş çevre ile ilgili gündelik sıkıntılar, aile desteği, öğretmen desteği ve cinsiyet de ilişkileri depresyonu manidar olarak yordamakta; arkadaş desteği ile öğretim yaşamına ilişkin gündelik sıkıntılar ise yordamamaktadır.

Sürücü (2005) tarafından genel lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel, aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 455'i kız ve 434'ü erkek olmak üzere toplam 889 lise öğrencisinden oluşturulmuştur. Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel, aileden, arkadaşlardan ve

öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir.

Akın ve Ceyhan (2005) tarafından resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile kendini kabul düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla 973 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden yüksek düzeyde sosyal destek algılayan öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Başer (2006) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişki incelenmiş. Araştırma Erzurum ili Atatürk üniversitesinde öğrenim görmekte olan 418 öğrenci üzerinden yürütülmüştür. Yapılan araştırma sonucuna göre aileden algılanan sosyal destek ile kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bireyin aldığı eğitim ile cinsiyetin sosyal desteği etkilediği ortaya çıkmıştır. Ancak bireyin aldığı eğitim, cinsiyet ile kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır

Yıldırım (2006) tarafından yapılan araştırmada gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8–11. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını ne derecede yordadığı incelenmiştir. Araştırmaya 564 (% 58.6) kız, 398 (% 41.4) erkek olmak üzere toplam 962 öğrenci alınmıştır, Araştırmanın sonuçlarına göre, aile, geniş çevre, öğretim yaşamı ile ilgili sıkıntılar ve cinsiyet ile aile, arkadaş desteği değişkenleri akademik başarıyı manidar olarak yordamaktadır. Öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları destek ile arkadaş sıkıntısı değişkenleri ise akademik başarının önemli bir yordayıcısı olarak bulunmamıştır.

Sağlam (2007) tarafından lise öğrencilerinin aile iletişimlerinin, aileden algılanan sosyal desteğe ve algılanan ana baba tutumuna göre değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Anadolu öğretmen, sosyal bilimler, genel lise, endüstri ve sağlık meslek liselerinde öğrenim gören 193'ü kız ve 111'i erkek olmak üzere toplam 304 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda anne -baba tutumlarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin anne –baba tutumunu ilgisiz olarak algılayan öğrencilere göre algıladıkları sosyal destek puanları daha yüksek çıkmıştır. Kız ve erkek öğrencilerin ana-baba iletişimlerinde, algıladıkları ana-baba tutumlarına ve sosyal destek durumlarına göre fark olmadığı anlaşılmıştır.

Yardımcı (2007) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi incelenmiştir Araştırma Ankara ilinde

2004- 2005 eğitim öğretim döneminde öğrenim gören 6-7-8. sınıf toplam 1609 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda, ilköğretim öğrencilerinde cinsiyet, sınıf, ailenin ekonomik durumu, öğrencinin algıladığı sağlık durumu ve başarı durumu değişkenlerinin algılanan sosyal destek ile öz-yeterliği etkilediği, algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik arasında pozitif yönlü, zayıf bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ergenlerde algılanan sosyal desteğin ergenin öz-yeterlik becerilerini etkilediği belirlenmiştir.

Çeçen(2008) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. Araştırmanın evrenini Çukurova Üniversitesi, örneklemini ise Çukurova Üniversitesinde 2005–2006 yılında farklı fakültelerde (Eğitim, Mühendislik, İdari Bilimler, Fen Edebiyat) öğrenim gören toplam 521 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda cinsiyet ana etkisine göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığını, kız ve erkek öğrencilerin birbirine benzer düzeyde yalnızlık ve sosyal destek algılarının olduğunu göstermektedir. Ana-baba tutumları ana etkisine göre ise yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı bir biçimde farklılaştığını göstermektedir. Ebeveynlerini demokratik algılayan ebeveynlerin çocuklarının kendilerini daha az yalnız hissettikleri ve daha fazla arkadaşlarından ve ailelerinden sosyal destek aldıklarını algıladıkları görülmektedir. Sonuç olarak; araştırma sonuçları cinsiyet ana etkisine göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığını, algılanmış ebeveyn tutumlarına göre ise yalnızlık ve algılanmış sosyal destek düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür.

Dülger (2009) yaptığı araştırmada; ergenlerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma örneklemini 210 kız, 191 erkek olmak üzere toplam 401 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile karar verme davranışlarının alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Aileden algılanan sosyal destekle, karar vermenin özsaygı ve ihtiyatlı seçicilik alt boyutları arasında pozitif, panik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülmüştür.

Yamaç (2009) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişkiyi; cinsiyet, anne-baba eğitim durumu ve etkinliklere katılma durumu gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma, Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim

görmekte olan 393 kız, 227 erkek olmak üzere toplam 620 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; öğrencilerin stresle başa çıkma tarzları cinsiyet, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bulunmamıştır. Aileden, arkadaşlardan ve özel kişiden alınan sosyal destek düzeylerinin cinsiyete bağlı olarak farklılaştığı, kız öğrencilerin aileden, arkadaşlardan ve özel kişiden aldıkları sosyal destek düzeylerinin erkek öğrencilere göre önemli düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Arslan (2009) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin algılanan sosyal destekleri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda erkek lise öğrencilerinin kaçınan yaklaşım, içtepisel dikkatsiz yaklaşım puan ortalamaları kızlardan, kızların probleme olumsuz yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puan ortalamaları ise erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Anne eğitim durumu üniversite mezunu olan öğrencilerin probleme olumlu yönelim ve akılcı problem çözme puan ortalamaları anne eğitim durumu lise, ortaokul ve ilkokul olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Baba eğitim durumu ilkokul olanların probleme olumlu yönelim puan ortalamaları ortaokul olanlardan, eğitim durumu ortaokul olanların probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları lise mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Lise öğrencilerinin algılanan aile destekleri ile probleme pozitif yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puanları arasında pozitif yönlü, algılanan aile desteği ve probleme olumsuz yönelim, kaçınan ve içtepisel dikkatsiz yaklaşım negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Lise öğrencilerin algılanan arkadaş desteği ile probleme olumlu yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puanları arasında pozitif yönlü, algılanan arkadaş desteği ile kaçınan ve içtepisel dikkatsiz yaklaşım arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Lise öğrencilerinin algılanan öğretmen desteği ile probleme pozitif yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puanları arasında pozitif yönlü, algılanan öğretmen desteği ve probleme olumsuz yönelim, kaçınan ve içtepisel dikkatsiz yaklaşım negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Saygın ve Arslan (2009) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın genel evrenini, Selçuk Üniversitesinin farklı fakültelerinde. (Eğitim Fakültesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi) öğrenim görmekte olan

639 öğrenciden oluşturmaktadır. Bu araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerden alınan sosyal destek puan ortalamalarının kız ve erkek öğrencilerin açısından farklılaşmadığı bunun yanı sıra iki grubun aile ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında fark anlamlı bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonucuna göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre aileden aldıkları sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğunu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde arkadaşlardan sosyal destek sağladıkları görülmüştür. Öznel iyi oluş ile aileden alınan sosyal destek arasında, anlamlı pozitif yönde bir ilişki ve öznel iyi oluş ile arkadaşlardan alınan sosyal destek arasında da anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Cırık (2010) tarafından ilköğretim 5. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin, sıklık düzeyinin, önem düzeyinin, türlerinin (duygusal, bilgisel, değerlendirici, araçsal) ve kaynaklarının (aile, öğretmenler, sınıf arkadaşları, yakın arkadaş, okuldaki diğer insanlar) çeşitli özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma örnekleminde, 1068'i kız, 1080'i erkek olmak üzere toplam 2148 öğrenci bulunmuştur. Araştırmada ulaşılan sonuçlar ise; öğrencilerin algıladıkları sosyal destek türlerinin sıklık ve önem düzeyi puanları, genel olarak, akademik başarısı yüksek olan öğrenciler lehine anlamlı derecede farklılaşmıştır. Sınıf düzeyleri küçük olan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek türlerinin sıklık ve önem düzeyi puanları, genel olarak, sınıf düzeyleri büyük olan öğrencilerden anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Kız ve erkek öğrencilerin algıladıkları sosyal destek türlerinin sıklık ve önem düzeyi puanlarının, genel olarak, kızlar lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Öğrencilerin anne-babalarının aldıkları eğitim düzeyleri yükseldikçe, genel olarak, algıladıkları sosyal desteğin sıklık ve önem düzeyi puanlarının da yükseldiği görülmüştür. Devlet okulunda ve özel okulda okuyan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek türlerinin sıklık ve önem düzeyi puanlarının, genel olarak, özel okulda okuyan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek türlerinin sıklık ve önem düzeyi puanlarının, sosyal destek kaynaklarına göre anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir.

Arkadaşlardan algılanan sosyal destek alt boyutu ile karar vermenin ihtiyatlı seçicilik boyutu arasında pozitif; sorumluluktan kaçma boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. Yine öğretmenlerden algılanan sosyal destek ile karar vermede ihtiyatlı seçicilik arasında pozitif; sorumluluktan kaçma arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Ayrıca demografik değişkenlerden cinsiyet; arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve karar vermede özsaygı, ihtiyatlı seçicilik, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmuştur. Algılanan sosyal desteğin ve karar vermenin anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği; baba eğitim düzeyi değişkeninin, algılanan sosyal destek açısından anlamlı bir fark yaratmadığı, karar vermede ihtiyatlı seçicilik alt boyutunda anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür.

Aileden algılanan sosyal desteğin ve karar vermede ihtiyatlı seçiciliğin kardeş sayısı değişkenine göre değiştiği; ailenin gelir durumunun, algılanan sosyal destek ve karar verme için anlamlı farklılık yaratmadığı görülmüştür. Anne tutum değişkenine göre; aile ve öğretmen alt boyutlarında algılanan sosyal desteğin, umursamazlık ve sorumluluktan kaçma alt boyutlarında karar vermenin anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Aileden algılanan sosyal destekte ve karar vermede ihtiyatlı seçicilik ile sorumluluktan kaçma alt boyutlarında baba tutumu değişkenine göre anlamlı farklılık görülmüştür.

2.2.2. Sosyal Destek İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Mansbach ve Haller (1982) tarafından yetişkin bayanlar üzerinde yapılan araştırmada algılanan sosyal destek ile sağlık arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destekle sağlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Algılanan sosyal desteği yüksek olan bayanlar yaşam doyumunun yüksek olduğu, problem çözme becerilerinin yüksek olduğu, yaşamdan daha az izole oldukları görülmüştür.

Rigby (2000) tarafından yapılan araştırmada okuldaki arkadaş baskılarının ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmada Güney Avustralya’da liseye devam eden 395’i kız ve 450’si erkek olmak üzere toplam 845 ergen ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda; hem kız hem de erkek öğrencilerde akran baskısı arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinin düştüğü, akran baskısı yüksek, algılanan sosyal destek düzeyi düşük olan öğrencilerin ruh sağlıklarının da olumsuz etkilendiği bulunmuştur.

Helsen, Vollebergh ve Meeus (2000) tarafından yapılan araştırmada ergenlik dönemindeki duygusal sorunlar ve aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin yaş ve cinsiyet açısından farklılıklarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 12- 24 yaş arasındaki 2918 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aile ve arkadaş destek sistemlerinin birbirlerinden bağımsız destek sistemleri

olduğu, ergenlik döneminin başlarında arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin aileden algılanan sosyal destek düzeyinden daha fazla olmasına karşın ergenlik dönemi boyunca aileden algılanan sosyal desteğin duygusal sorunların en iyi belirleyicisi olmaya devam ettiği ve kızların arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Colarossi (2001) tarafından yapılan araştırmada 364 ergenin cinsiyet değişkenine göre sosyal destek çeşitlerini araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; kızların sosyal destek arama konusunda daha çok arkadaşlarını tercih ettikleri, gerek arkadaşlarından gerekse yetişkinlerden destek alırken hemcinslerini tercih ettiklerini, erkekler ise destek alırken hem arkadaşlarını hem de yetişkinleri tercih ettikleri tespit edilmiştir. Araştırmacılar gerek kızların gerekse erkeklerin yetişkinlerde sosyal destek tercihlerinin anneleri olduğunu, bunun sebebi olarak da yetişme dönemine kadar ki büyüme çağında kadının rol model olarak daha baskın olduğunu belirtmişlerdir.

Wight, Botticello ve Aneshensel (2006) düşük sosyo- ekonomik düzeydeki ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin ruh sağlıkları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 7 ve 12. sınıflar arasında eğitim gören, Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan 18.417 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aileden, arkadaşlardan ya da diğer yetişkinlerden yüksek düzeyde algılanan sosyal desteğin düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenler için ruh sağlığını koruyucu etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzeyin ruh sağlığı üzerindeki dezavantajlarının sosyal destek tarafından azaltıldığı görülmüştür.

Hunter ve Borg (2006) tarafından, 9 ile 14 yaş arası öğrencilerin, okulda maruz kaldıkları zorbalık ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya, %50.3'ü kız olan toplam 6282 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri, Olweus (1993) tarafından geliştirilen anketle toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, Regresyon Analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular, erkek öğrencilerin, maruz kaldıkları zorbalık durumlarında, arkadaşlarından, öğretmenlerinden ve okul yöneticilerinden yardım alırken, kız öğrencilerin yakın arkadaşlarından ve ailelerinden yardım aldıklarını göstermiştir. Sınıf düzeylerine göre de ilkökul öğrencilerinin tüm destek kaynaklarından yararlandıkları bulgulanırken, ortaokul öğrencilerinin sorunlar karşısında genelde hiçbir şey yapmadıkları bulgulanmıştır. Elde edilen bulgular bütünsel anlamda değerlendirildiğinde, zorbalığa maruz kalan öğrencilerin büyük bir çoğunlukla öğretmenlerinden ve ailelerinden destek aldıkları tespit edilmiştir.

Prelow ve ark.(2006) tarafından yapılan araştırmada ABD de öğrenim gören 135 Afrika kökenli üniversite öğrencilerinin algıladıkları ayrımcılık ve sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiş. Yapılan araştırma sonucunda; sosyal destekle ayrımcılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre sosyal desteği yüksek olan öğrencilerin ayrımcılığın zararlı etkilerinden daha az etkilendikleri görölmüştür. Ayrıca sosyal destek düzeyi azaldıkça ayrımcılık algılayışında, depresyon belirtilerinde artış olduğu; yaşam doyumunda ise bir azalış olduğu görölmüştür.

Nicpon ve ark.(2007) tarafından 401 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ile akademik başarı ve yalnızlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda; sosyal destekle yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal destek düzeyi arttıkça yalnızlık düzeyinde düşüş görölmüştür. Sosyal düzeyi düşük olan öğrencilerde ise yalnızlık düzeylerinde bir artış görölmüştür. Yine öğrencilerin Sosyal destek düzeyleri ile akademik başarıları arasında da anlamlı bir ilişki görölmüştür. Öğrencilerden sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin sosyal destek düzeylerinin cinsiyet açısından bakıldığında ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre aile ve arkadaşlarından daha fazla destek aldıkları belirlenmiştir.

Holt ve Espelage (2007) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal destek ve zorbalık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya, 413 kız, 371 erkek olmak üzere, toplam 784, 7., 8., 9. ve 12. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırma verileri, Espelage ve Holt (2001) tarafından geliştirilen, “Illinois Üniversitesi Zorbalık Ölçeği”, Seidman ve diğerleri (1995) tarafından geliştirilen “Mikrosistem Destek Ölçeği” ile elde edilmiştir. Araştırmada, zorbalık olaylarına karışmayan öğrencilerin daha fazla sosyal destek algıladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla akran desteği algıladığı saptanmıştır. Bununla birlikte, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin, dokuz ve on ikinci sınıf öğrencilerine göre algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur.

La Barbera (2008) tarafından yapılan araştırmada öğrenme güçlüğü yaşayan ergen öğrencilerin sosyal destek düzeylerine göre benlik saygıları araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin benlik saygılarında sosyal destek önemli bir faktör olarak görölmüştür. Sosyal desteğin yüksek olması benlik saygılarının da yüksek olmasını sağlamıştır. Yine araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal destek kaynakları da farklılaşmaktadır. Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin en önemli sosyal desteğinin aileleri olduğu görölmüştür.

Hamdan, Ayman, Dawani (2008) tarafından yapılan araştırmada Ürdün de üniversite eğitimi gören 241 öğrenci üzerinde algılanan sosyal destek ile stres arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre algılanan sosyal destek ile stres arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal destek algısı yüksek olan öğrencilerin daha az stres yaşadıkları görülmüştür. Yine cinsiyet değişkenine göre de erkeklerin kızlara oranla çevrelerinden daha fazla sosyal destek aldıkları görülmüştür. Buna bağlı olarak kızların daha çok stres yaşadıkları görüldü. Algılanan sosyal desteğin boyutları açısından değerlendirildiğinde de arkadaşlardan alınan sosyal desteğin aileden alınan sosyal destekten daha yüksek olduğu görülmüştür.

Davidson ve ark. (2008) tarafından ABD ve Finlandiya da ergenler üzerinde sosyal desteğin olumsuz psikososyal belirtiler ve benlik saygısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre sosyal destekle olumsuz psikososyal belirtiler ve benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yüksek sosyal destek olumsuz psikososyal belirtileri azaltarak bir tampon görevi görmektedir. Aynı şekilde yüksek sosyal destek benlik saygısını da olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Demaray ve ark. (2009) tarafından yapılan araştırmada 3921 çocuk ve ergenin sosyal destek düzeyleri ile benlik algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre çocuk ve ergenlerin çevrelerinden (aile, yakın arkadaş, öğretmen) aldıkları sosyal destekle benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuk ve ergenlerin çevrelerinden aldıkları sosyal destek benlik algılarını da olumlu yönde etkilemiş, sosyal desteği yüksek olan çocuk ve ergenlerin benlik algılarının da yüksek olduğu ve olumlu benlik algısına sahip oldukları görülmüştür. Çocuk ve ergenlerin sosyal destek boyutları açısından incelendiğinde de öğretmenlerden alınan sosyal desteğin diğer sosyal destek boyutlarına göre daha önemli olduğu ve benlik algılarını daha çok etkilediği görülmüştür. Bu bağlamda araştırma öğretmen desteğinin çocuk ve gençler için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Chapin ve Yang (2009) tarafından yapılan araştırmada 8-12 yaşında kenar mahallerde risk altında yaşayan 141 kız ve 310 erkek çocuğun cinsiyete göre sosyal destek alt ölçekleri arasında farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla çocuklara Hartes (1985) tarafından geliştirilen sosyal destek ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre kızlar açısından sosyal destek alt yapıları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Erkekler açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kız öğrenciler için en önemli sosyal destek alt yapıları yakın arkadaş, aile, sınıf arkadaşları

ve öğretmenleri olurken erkekler için sosyal destek alt yapıları arasında bir farklılık görülmemiştir. Yani erkeklerin sosyal alt yapıları birbirine yakındır.

Murberg ve Bru (2009) tarafından yapılan araştırmada Norveçli lise öğrencilerinin olumsuz yaşam olayları ve depresif belirtiler üzerinde arkadaşlardan ve öğretmenlerden gelen sosyal desteğin etkisi incelenmiştir. Araştırmaya 198 öğrenci katılmıştır. Bunların 87 erkek 111 kız öğrencidir. Araştırma sonucunda öğretmenlerden ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin olumsuz yaşam olayları ve depresif belirtiler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Öğretmen ve arkadaşlardan alınan sosyal destek artıkça olumsuz yaşam olaylarında ve depresif belirtilerde bir azalma olduğu görülmüştür.

Danielsen ve ark. (2009) tarafından yapılan araştırmada 15 yaşında 3358 öğrencinin öğretmen, sınıf arkadaşı gibi okuldan algıladıkları sosyal destekle yaşam doyumları ve okul doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin okuldan algıladıkları sosyal destekle yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Okuldan algılanana yüksek sosyal destek öğrencilerin yaşam doyumunu artırmıştır. Cinsiyet açısından da kızların erkeklere göre algıladıkları sosyal destek değerleri daha yüksek çıkmıştır. Buna bağlı olarak da kızların algıladıkları sosyal destekten dolayı yaşam doyumları erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Yüksek sosyal destek öğrencilerin okul doyumunu da artırdığı görülmüştür.

Bokhorst, Sumter ve Westenberg (2010) tarafından 9-18 yaşlar arasında 304 erkek ve 351 kız olmak üzere toplam 655 çocuk ve ergen üzerinden yürütülen araştırmada aileden, öğretmenden, arkadaştan alınan sosyal destek yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre arkadaş ve aileden alınan sosyal destek düzeylerinin yüksek olduğu ancak 16-18 yaş arasında ki ergenlerde arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin diğer sosyal destek kaynaklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerin aileden ziyade arkadaşlardan daha fazla sosyal destek aldıkları belirlenmiştir. Aile ve arkadaşlardan sonra ise en fazla sosyal desteğin öğretmenlerden alındığı belirlenmiştir. Yine yapılan araştırmada sosyal destek cinsiyet değişkenine göre incelenmiş. Sonuç olarak kızların erkeklere göre arkadaş ve öğretmenlerinden daha fazla sosyal destek aldıkları görülmüştür.

Rueger (2010) tarafından yapılan çalışmada 636 ortaöğretim öğrencisi üzerinde algıladıkları sosyal destek ile psikolojik ve akademik uyum arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; sosyal destekle psikolojik uyum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal desteği yüksek olan öğrencilerin psikolojik uyumları da

yüksek çıkmıştır. Aynı şekilde sosyal destekle akademik uyum arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal destek düzeyleri arttıkça akademik uyumları da artmaktadır.

2.3. Atılganlık İle İlgili Kavramsal Çerçeve

İnsanoğlu, fiziksel, duygusal, bilişsel ve diğer birçok açılarından gelişmek ve yaşamını devam ettirmek için diğer insanlara ihtiyaç duyar. Sosyal bir varlık olarak tanımlanan insanın diğer insanlarla ilişki içinde olması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu ilişkilerin sağlıklı olması bireyin gelişimine ve mutluluğuna katkıda bulunan önemli bir unsurdur. Kişinin çevresiyle sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için sosyal beceri olarak adlandırılan birtakım becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu beceriler aynı zamanda kişilik gelişimini de olumlu yönde desteklemektedir (Acar ve ark, 2008).

Sosyal beceri kavramı ‘Social skills’ karşılığıdır. Sosyal beceriyi Combs ve Slaby (1977) Belli bir sosyal bağlamda, sosyal açıdan yararlı veya öncelikle başkalarına yararlı olacak şekilde etkileşim kurma yeteneği olarak tanımlamışlardır.(akt. Bacanlı, 1999).

Young ve West’e göre sosyal beceriler işlevlerine göre beş kategoride gruplandırılabilir. Bunlar; 1. Sosyal beceri etkileşimi artırabilir. 2. Sosyal beceri hoş olmayan durumlarda başa çıkmamıza yardım edebilir. 3. Bazı sosyal beceriler çatışmayı ele almayı veya çözmeyi amaçlar. 4. Sosyal beceriler halihazırda başlamış bulunan sosyal etkileşimleri sürdürmemize yardımcı olur. 5. Atılgan davranışlar sık sık sosyal beceri olarak sınıflanır. Rinn ve Markle ise, sosyal becerileri kendini anlatma, çevresini genişletme, atılgan ve iletişim becerileri olmak üzere dört gruba ayırmışlardır (akt. Bacanlı, 1999).

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle sosyal becerinin temel ögesi kişiler arası ilişkiler ve bu ilişkinin niteliği olduğu görülmektedir. Sosyal beceri kişilerarası etkileşime bağlı olarak ortaya çıkan bir kavramdır.

Kişiler arası ilişkiler ve bu ilişkilerin niteliği, insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu ilişkilerin olumlu olması ancak karşılıklı hakların korunması ve bu haklara saygı duyulması ile gerçekleşmektedir. Bireylerin başkalarının haklarını koruması gerektiği kadar kendi haklarına da sahip çıkması istenen bir davranıştır. Bu tür özellikler, sosyal becerilerin yeterliliği durumunda ortaya çıkmakta ve bu beceriler insan ilişkilerini kolaylaştırmaktadır. Başkalarının hak ve düşüncelerine saygı duyarak

kendi hak ve düşüncelerini ortaya koyup savunmak bireyin sosyal becerilerini uygun şekilde kullanmasına yardımcı olur(Acar ve ark, 2008).

Bireyin kendi hak ve düşüncelerini ortaya koyup savunması ve bunu yaparken de kendisi dışındaki bireylerin hak ve düşüncelerine saygılı olmayı öğrenmesi ve bu beceriyi kazanması da önemlidir. Böyle bir birey atılgan bir bireydir.

Alberti ve Emmons (2002)'e göre, bir davranış biçimi olarak kabul edilen atılganlık kavramı; bireyin hem kendisinin hem de çevresinde kilerinin haklarına saygı göstererek olumlu ve olumsuz düşüncelerin açık ve dürüstçe ifade edebilmesini, kendi duygu, davranış ve düşüncelerinin sorumluluklarını kabullenebilmesini içermektedir.

Yukarıdaki atılganlık kavramının tanımında yer alan unsurlar tek tek şöyle açıklanabilir.

Atılgan davranış biçimi insan ilişkilerinde eşitliği gözetir ve gereksiz endişelerden arınmış bir şekilde, kendi çıkarlarımız doğrultusunda hareket edebilmeyi, kendini savunabilmeyi, duygularını dürüstçe ifade edebilmeyi ve başkalarının haklarını çiğnemenin, kendi haklarını kullanabilmeyi mümkün kılar.

İnsan ilişkilerinde eşitliği gözetmek, ilgili insanları eşit görmek, zayıf olan tarafı kişisel güçle donatarak güç dengesini sağlamak ve herkesin kazanmasını mümkün kılmaktır. Kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmek; kariyer, ilişkiler, hayat tarzı, zaman programlama ile ilgili kararlar verebilme; sohbetler başlatabilme ve etkinlikler planlama; kendi düşüncelerine güvenme; hedefler belirleme ve onlara ulaşmak için çaba gösterme; insanlardan yardım isteme ve sosyal etkinliklere katılma anlamına gelmektedir.

Endişe duymadan kendini savunmak; hayır diyebilmeyi, zaman ve enerji ile ilgili sınırlar koymayı, eleştirilere, küçümsemelere ve öfke krizlerine tepki göstermeyi, bir fikri ifade etmeyi, desteklemeyi veya savunmayı kapsar.

Duyguları dürüstçe ve rahatlıkla ifade etmek; karşıt bir görüşü dile getirebilmek, öfkeyi dışa vurmak, arkadaşlık veya ilgi göstermek, korku ve endişeyi kabul etmek, spontane davranmak ve bütün bunların hepsini rahatça yapmak demektir.

Haklarını kullanmak ise; bir vatandaş, bir tüketici, bir örgüt, okul ya da çalışma grubu üyesi veya sosyal olaylara görüş belirtmek için katılan bir katılımcı olarak değişiklik için uğraş vermek, kendinin veya başkalarının haklarına yapılan saldırılara tepki göstermektir.

Son olarak başkalarının haklarını çiğnememek ise; yukarıdaki kişisel hedeflere, başka insanın eleştirisine maruz kalmadan, onlara zarar vermeden, onları korkutmadan ve manipüle etmeden ulaşmak anlamını taşımaktadır.

Bu tanımın bütün öğeleri tekrar bir araya getirilirse, atılgan davranmanın, hayattaki diğer insanlara da değer veren olumlu davranışlar bütünü olduğu görülebilir.

“Voltan (1980:23), “assertiveness” sözcüğünün Türkçe’de tam karşılığının bulunmadığını belirterek; iddialı, atılgan, girişken, kendini ortaya koyan sözcüklerinin “assertiveness” sözcüğünün bir kısmını karşıladığını bildirmiştir. “Assertiveness” sözcüğü Türkçe’de “Atılganlık”la karşılanmaktadır”.

Kamaraj (2004), atılganlık başkalarını küçük görmeden, onların haklarını yadsımadan, bireyin kendi haklarını koruyabilme, duygu ve düşüncelerini açıkça anlatabilme yolu olarak geliştirilen, bir çeşit kişiler arası ilişkiler biçimi olarak tanımlanabilir. Başkalarına bilgi sorma, kendini tanıtmaya gibi ilişkileri başlatıcı davranışları ve başkalarının davranışlarına tepki vermeyi içeren bir yanı vardır. Atılganlık, beceridir, birinin sahip olduğu ya da yoksun olduğu bir özellik değildir. Atılganlık, iki tür saygı içerir

1. Kendine Saygı: Kişinin kendi ihtiyaçlarını belirtmesi ve haklarını savunması,

2. Diğerlerine Saygı: Kişinin diğer kişilerin ihtiyaçlarına ve haklarına saygı göstermesidir.

Atılganlığı, basitçe “bir insanın istediğini elde etmesi” olarak görmeye çalışmamak gerekir. Bunun nedenleri:

—İnsanlar, atılgan davrandıklarında istediklerini elde edemeyeceklerine inandıkları zaman, pasifleşebilirler.

— Her iki tarafın kişisel haklarına değil, atılgan kişinin haklarına yoğunlaşır. Bu tip bir tavır, insanların elde etmek istedikleri şeylerde saldırgan ve manipülatif metodlar kullanma olanaklarını arttırır.

— Atılganlığın diğer kişinin avantajını elde etmek için kullanıldığı, sorumsuz davranışa iter. Çoğu zaman insanlar, atılganca bir ricada bulduklarını ve diğer kişinin isteklerini reddetmek için yeterince güçlü olmadıklarını söylerler. Tersine, karşılıklılık, tarafsızlık ve diğerlerinin kendi tarafını daha çok tutmasına yardımcı olacak şekilde, birinin, daha iyi olan atılganlığını kullanmasını içeren ‘ sorumlu’ atılganlık önemli hale gelir. Sorumlu atılganlığı, kişiler isterlerse elde ederler. Çünkü sorumlu atılganlık; birçok kişinin hem kendisine, hem de diğerlerine saygılı bir şekilde davranılmasına yardımcı olur. (Kamaraj, 2004; akt. Bal, 2003)

Lazarus (1973), atılgan davranışın birbirini tamamlayan dört özelliği olduğunu belirterek, bu özellikleri şöyle sıralamıştır;

1. Hayır diyebilme yeteneği,
2. İsteyebilme, ricada bulunabilme yeteneği,
3. Olumlu ve olumsuz duyguları ifade edebilme yeteneği,
4. Bir davranışı başlatabilme, sürdürebilme ve sona erdirebilme yeteneği.

Langrish (1981), Oxford İngilizce sözlüğünde “assertive” sözcüğünün karşılığını; “The action of stating positively” olumlu ifade edilen eylem, “declaring or claiming”; açıkça söylemek veya iddia etmek olduğunu bildirmiştir.

Atılganlık kavramı, her bireyin temel hakları olduğu düşüncesine dayanır ve atılgan davranışın amacı, bireyin diğerlerinin haklarını çiğnemenen, kendi insanca haklarını kullanabilmesidir.

Langrish (1981), bireyin söz konusu haklarını aşağıdaki gibi sıralar.

- Yanlılıklar yapabilme hakkı.
- Kendisine öncelik tanıma hakkı.
- Diğer insanların ihtiyaçları için mümkün olan hakların, bireyin kendisi içinde geçerli olması.
- Suçluluk ve bencillik duygularına kapılmadan isteyebilme hakkı.
- Diğerlerinin haklarını çiğnemenen kendini ifade edebilme hakkı.
- Bireyin kendi davranışlarının, düşüncelerinin ve duygularının sonuçlarının sorumluluğunu alabilme hakkı.

Alberti ve Emmons (2002), atılgan davranış biçimleri hakkında on önemli noktayı şöyle sıralamıştır;

1. Kendini ifadeye dayalıdır.
2. Başkalarının haklarına saygı göstermektir.
3. Dürüstlüktür.
4. Dolaysız ve kesindir.
5. Bir ilişkide ilgili her iki tarafın eşitliğine ve yararına güdümlüdür.
6. Duyguların, hakların, gerçeklerin, görüşlerin, ricaların ve sınırların söze dökülmesidir.

7. İletilmek istenen mesaj için göz teması, ses, vücut duruşu, yüz ifadesi, el ve vücut hareketleri, mesafe, zamanlama, akıcılık ve dinleme gibi dil dışı öğelerden yararlanmaktır.

8. Evrensel değil, kişiye ve duruma özgüdür.

9. Toplumsal sorumluluk üslenmektir.
10. İnsanın doğasında yoktur, öğrenilir.

2.3.1. Atılganlığın Gelişimi

Atılganlık kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için kişiler arası ilişkileri açıklayan kuramlar incelendiğinde; Freud, kuramında kişiliğin id, ego ve süper ego olmak üzere üç bölümden oluştuğunu ileri sürmüştür. Psikolojik iyilik hali” bu üç sistemin birbirleriyle etkili bir ilişki içinde bulunmasına bağlıdır. Freud’un ruhsal yapıyı gösteren çizdiği taslak bu şekildedir. Davranışlar, bu üç sistemin birbirleri ile etkileşiminin ürünüdür. Bu sistemlerin biri diğerinden bağımsız olarak tek başına çalışamaz (Geçtan, 1990).

Çocukluğun ilk dönemlerinde organizma daha çok acıdan kaçma ve haz ilkesinin etkisi altındadır ve gereksinimlerinin hemen doyurulmasını bekler. İlk çocukluk çağında daha çok alt benlik egemendir. Bekletilme, erteleyebilme, dürtülere daha başka türlü doyum yolları bulma, onları değiştirebilme, bastırabilme, uygun yer ve zamanda onların doyumunu sağlayan eyleme girişme ancak gelişmiş “benlik” aracılığı ile olur.

Süper ego, id ve ego’ya karşı çıkararak kendi istediği düzene doğru yöneltme eğilimindedir. İçgüdüsel isteklerin doyum bulmasının sınırları o toplumun bireylerinin süper egosunda yer alır ve süper ego bireyin davranışlarını sürekli süzgeçten geçirerek komutlar verir (Geçtan, 1990).

Erikson; kişiliğin kökenini, bebeğin gelişim basamaklarının ilk dönemine götürür. Anne-çocuk ilişkisinin sürekliliği, tutarlılığı çocukta temel güven duygusunun özünü oluşturduğunu ve bu duygunun daha sonra “iyiyim, kendimim ve güvenilen biriyim” duyguları ile birleştiğini belirtmiştir. O’na göre; kişilik gelişimi tüm yaşam boyunca sürer ve birbirini izleyen sekiz dönemde gelişir. Bu dönemlerin atılganlıkla ilişkili olduğu düşünülen dönemleri aşağıda açıklanmıştır.

1- Temel Güvene Karşılık Güvensizlik: Bu dönem doğum ile bir buçuk yaş arasını kapsar. Erikson da, Freud gibi bu dönemin temel etkileşim bölgesinin ağız olduğunu kabul eder. Çocuk bu dönemde özellikle kendini besleyen kişi (anne ve ya bakıcı) ile etkileşim içindedir. Çocuk bu kişinin tavır ve davranışlarına göre temel güven veya güvensizlik duygusunu kazanır. Eğer anne, çocuğu belli zamanlarda besliyor, belli zamanlarda çocuğunun ihtiyaçlarını gideriyorsa, çocuk ihtiyaçlarının karşılanacağına güvenmeye başlar. Bu da temel güven duygusunun kazanılmasına

başlangıç olur. Bu dönemde önemli olan temel güven duygusunun kazanılmış olması, kişinin daha sonraki dönemlerdeki ilişkilerinde hem kendine, hem de dış dünyaya güvenmesine yol açacak ve bu sayede sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilecektir.

Bu dönemin olumsuz özelliği olan güvensizlik duygusunun kazanılması ise; kişinin hem kendine, hem dış dünyaya güvensizliğine ve bu yüzden sosyal ilişkilerinde sıkılgan, çekingen ve ürkek davranmasına yol açacaktır (Erikson, 1984).

2-Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe: Bir buçuk yaşından başlayıp üç yaşına kadar devam eden bu dönemde Erikson, temel etkileşim bölgesinin anal bölge olduğu konusunda Freud'a katılır. Çocuk bu dönemde özellikle toplumun normları ile etkileşim halindedir. Çocuk ana-babası aracılığıyla toplumun normlarını öğrenir. Çocuk gelişiminin doğal sonucu olarak bir yandan özerklik kazanırken; diğer taraftan da eğer çocuğun davranışları çevreye ters düşerse, onda utanç ve şüphecilik duyguları gelişebilir.

3-Girişimciliğe Karşı Suçluluk: Bu dönem üç yaşından başlayıp altı yaşına kadar devam eder. Çocuğun bu dönemde anal bölgeye ilgisi biter ve genital bölgeye ilgisi artar. Erikson bu dönemin temel tarzına temel girişimcilik (atılganlık) adını vermiştir. Freud ise, bu dönemi fallik dönem olarak ifade eder.

Çocuk bir takım yeteneklerinin gelişmesi sonucunda, girişimci olarak nitelenen birçok faaliyetlerde bulunur. Atılganlık duygusuna sahip olan çocuk, kendine göre planlar yapar, amaçlar koyar ve hedeflere ulaşmada büyük çaba sarf eder. Çocuğun kendince geliştirdiği planları uygulamaya koyması, hedeflerine ulaşmaya çalışması çevresindekiler tarafından engellendiğinde, çocukta suçluluk duygusu gelişir (Onur, 1986).

Maslow, insan ihtiyaçlarının ortaya çıkmasında ve kişiliğin gelişiminde beş temel ihtiyacın önemli rol oynadığını belirtmiştir. Maslow, ihtiyaçları önem sırasına göre sıralamış ve bir ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı geliştirmiştir. Ona göre temeldeki bir ihtiyaç karşılanmadan bir sonraki ihtiyaç ortaya çıkmaz. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en son basamağı olan kendini gerçekleştirme atılgan bir bireyde olması gereken özelliklerden biri olarak düşünülmektedir.

Kendini gerçekleştirmekte olan birey daha yeterli bir kişiliğe sahiptir; daha verimlidir. Kim olduğunu gerçekçi bir gözle algıladığı gibi kim olabileceği hakkında daha tutarlı bir görüşe sahiptir. Kendini gerçekleştirmekte olan birey hem kendisi hem

de başkaları hakkında olumlu görüşlere sahiptir. insan değerine saygı duyar, onları benimser ve geliştirir. Kendini gerçekleştirmekte olan birey; zamanı iyi kullanır; geçmişten daha çok geleceğe dönüktür; yaratıcıdır. Kendine saygı duyar ve kendini olduğu gibi kabul eder; duygularını açığa vurmaktan kaçınmaz. Kendini gerçekleştirmekte olan birey değişmeye ve yeni yaşantılara açıktır. Kendini değiştirmekte olan bu gerçek dünyanın bir parçası gibi görür (Kepçeoğlu, 1985).

2.3.2. Atılganlık Biçimleri

Atılganlık temel olarak dört biçimde karşımıza çıkar.

1. Temel Atılganlık

Atılganlığın bu biçimi inançlarınızın, duygularınızın ve düşüncelerinizin, basit ve net bir biçimde dile getirilmesidir. Genellikle, basitçe "Ben istiyorum." ya da "Ben..... hissediyorum" şeklinde cümleler kurmaktır.

2. Empatik Atılganlık

(Kendini bir başkasının yerine koyabilme, dünyaya onun gözüyle bakabilme)
Atılganlığın bu biçimi, etkileşimde olduğunuz kişiye karşı duyarlı olmaktır.

Genellikle iki aşaması vardır: Birincisi, karşıdakinin içinde bulunduğu durumu ve duygularını anlamak; ikincisi ise, kendi hakkınızı da kollayan bir biçimde, bu anlayışı dile getirmektir. Örneğin şöyle diyebilirsiniz: "Gerçekten çok meşgul olduğumu biliyorum. Ama ilişkimizin senin için de önemli olduğunu hissetmek istiyorum. Bu nedenle, senden bana, yalnızca ikimizin beraber olabileceği bir zamanı ayırmanı istiyorum".

3. Daha Önceki Atılgan Davranışları Basamak Olarak Kullanma

Bu yaklaşım karşınızdaki kişi sizin temel atılganlık davranışınıza tepki vermediği ve haklarınızı çiğnemeye devam ettiği zaman uygulanır. Atılgan davranışınızın dozunu arttırırsınız ve hatta biraz resmileşirsiniz. Duygularınızı ve isteklerinizi birkaç kez, basit ve net bir biçimde dile getirdikten sonra, son sözünüzü söyleyebilirsiniz. Örneğin; Eğer arabamı yarın saat 17.00'ye kadar onarmazsanız kendime daha iyi bir tamirci arayacağım.

Eğer transfer taksitimin tamamını Ocak ayına kadar alamazsam, seneye bu takımdan ayrılacağım.

4. 'Ben-Dili'ni Kullanarak Atılğan Davranma

Söze 'ben' diye başlayarak duygularınızın, düşüncelerinizin ve isteklerinizin size ait olduğunu vurgularsınız. Kuracağınız cümleler genellikle dört bölümden oluşur:

1. Karşıdakinin belli bir davranışına işaret etmek.
 2. O davranışın sizin üzerinizde yarattığı etkiyi, size neler hissettirdiğini belirtmek.
 3. O davranışı nasıl yorumladığınızı söylemek.
 4. Nasıl bir davranışı tercih edeceğinizi aktarmak.
- (http://www.bilkent.edu.tr/~dos/ogdm/b_atilganlik.html-23k).

2.3.3. Atılğan Davranış Tarzının Öğeleri

Atılğan bir eyleme katkıda bulunan birkaç önemli öge vardır. Bu ögeler şöyle sıralanabilir:

Göz Teması

Kişiyle konuşurken, onunla etkili iletişim kurabilmek ve söylenenlerin içten olduğunu anlatabilmek için, o kişiye doğrudan doğruya bakmak gereklidir. Ancak, gözle iletişim kurmada doz çok önemlidir. Karşıdaki kişiyi rahatsız edencesine gözlerinin içine bakmak, gözleri ondan ayırmamak, hele Türk toplumu gibi toplumlarda, saldırganca bir davranış olarak nitelendirilebileceği gibi, aynı zamanda, gözünün içine bakılan kişi, kendini, kişisel alanına girilmiş gibi hissedebilir. (Acar ve Whirter, 2000).

Sürekli olarak başka tarafa bakmak ya da gözleri kaçırmak karşıdaki kişinin ciddiye alınmadığını ya da kendisine güvenilmediğini düşünmesine sebep olabilir. Öte yandan çok ısrarlı bakmak karşıdaki kişiye rahatsızlık verebilir (Alberti ve Emmons, 2002).

Vücut Duruşu

Kişi ile konuşurken doğrudan doğruya onun yüzüne bakılır. Dik oturulur, eğer ayakta duruluyorsa dik durulur. Onunla ilgilenildiği ortaya konur. Omuzları büzüp oturmak daha çok çekingenliğin, arkaya kaykılarak oturmaksa karşıdakinin dikkate alınmadığının ifadesidir (Acar ve Whirter, 2000).

Bir konuşmada oturmak ya da ayakta durmak güç göstergesi olabilir. Uzun boylu bir yetişkin ile küçük bir çocuk düşünülduğünde eğer yetişkin çocukla konuşurken eğilir ya da çömelirse aralarında ki iletişimin kalitesinde ve çocuğun isteklerinde bir artış görülür.

Mesafe/ Fiziksel Temas

Söz dışı iletişim farklı kültürler açısından irdelenirse, konuşma sırasında kişiler arasındaki mesafenin çok önemli olduğu görülür. Avrupalı insanlar arasında, kıtanın kuzeyine çıkıldıkça arttığı görülür. A.B.D.'nde de, kişilerin konuşurken aralarında korudukları mesafe soğuk bölgelerde daha çok, sıcak bölgelerde daha azdır. Yakınlık elbette sadece iklim koşullarına bağlanamaz. Kültürel ve sosyal geleneklerde bunda etkilidir.

Bir insanla arada korunan mesafe iletişimi büyük ölçüde etkiler. Çok yakın durmak veya oturmak veya dokunmak, eğer insanlar sıkışık bir kalabalığın içinde değillerse, ilişkinin mahrem olduğunu düşündürür.

El ve Vücut Hareketleri

Uygun el ve vücut hareketleri ile sözcükleri desteklemek mesaja açıklık ve sıcaklık katabilmektedir. El ve vücut hareketleri insanın içinde yaşadığı kültürle ilgili olmakla beraber, konuşulan şeyin içeriğine derinlik ve güç kattığı da bir gerçektir. Doğal bir şekilde yapılan el ve vücut hareketleri aynı zamanda, konuşmacının açık, kendine güvenli ve spontan olduğunu gösterir.

Yüz İfadesi

Mesajın etkili olması için, yüz ifadesinin de ona uygun olması gerekir. Kişi öfkesini dile getirmeye çalışıyorsa, yüzünde gülümseyen bir ifade olmaması, mesajın daha iyi anlaşılmasını sağlar. Aynı şekilde bir dostla sohbet ederken de kaşların çatık olmaması gerekir(Alberti ve Emmons, 2002).

Ses Tonu

Fısıltı şeklinde, tek düze bir ses istenileni anlatmaya nasıl yetmezse bağırarak diğer kişiyi savunmaya iter. Birey ses tonunu iyi ayarlamalıdır. Konuşurken kendine güvendiğini ileten, ancak üstünlük kurmayan bir ses tonu ile konuşmak gerekir. (Acar ve Whirter, 2000).

Akıcılık

Her türlü iletişimde, söylemek istediğiniz şeyin karşı tarafça anlaşılması için akıcı bir konuşma yapmak çok etkilidir. Bu uzun süre konuşma anlamında değildir; ama eğer konuşmada uzun süren boşluklar oluyorsa dinleyiciler sıkılır ve konuşmacının kendinden emin olmadığını fark edilebilirler. Açık ve telaşsız bir şekilde söylenen şeyler hem daha kolay anlaşılır, hem de daha etkili olur.

Zamanlama

Duraksamalar atılğan davranışların etkinliğini azaltsa da, atılğan olmak için hiçbir zaman geç değildir. Gerektiği zaman atılğan davranılmayabilinir ancak daha sonra kişilere duygular ifade edilebilinir. Duygular ifade edilirken rahatsız edilmeyecek bir yer ve zaman dilimi seçilmelidir. Başka insanların yanında tartışmaya girmek başka sorunlar yaratabilir (Alberti ve Emmons, 2002).

İçerik

Ne söylendiği önemli ise de, nasıl söylendiği, yani mesajın iletme biçimi çok daha önemlidir. Bu nedenle, mesajı yollarken karşıdaki kişiyi savunmaya itmeden, bireyin kendini ifade etmesi gerekir. Diğerini küçültmek, aşağılamak gerekmez, duyguları ifade ederken daha spontan olunabilinir (Acar ve Whirter, 2000).

2.3.4. Atılğan, Atılğan Olmayan ve Saldırgan Davranışlar

İnsanlar hem kendi milli kültürlerine uygun hem de tüm dünyaya uygun evrensel davranışlar edinme gibi bir problemi çözme çabasındadırlar. Sosyal davranış diye adlandırılan ‘bireyin toplum tarafından etkilenen davranışlarını’ iyi-kötü veya olumlu-olumsuz diye iki sınıfa ayırmak mümkündür (Akbaba, 1994).

İnsanların gereksinimlerini karşılamak için kullandıkları değişik iletişim biçimleri onların davranış örüntülerini oluşturur. Bazı bireyler çekingendirler, amaçlarına ulaşamazlar, gereksinimlerini karşılamakta güçlük çekerler. Bu nedenle de, çoğu kez ya öfkeye ya da yetersizlik kaygısıyla doludurlar. Bazıları ise çevresiyle ilişkilerinde, saldırgandırlar; yani istedikleri amaçlara ulaşmak, gereksinimlerini karşılamak için başkalarını küçük görme, dikkate almama eğilimi gösterirler.

Gerek saldırganca davranmanın gerekse çekingen olmanın olumsuz sonuçları vardır. Saldırgan olan birey, belki o an için gereksinimlerini karşılar, ancak çevrede istenmeyen bir kişi durumuna düşebilir. Çekingen birey ise gereksinimlerini tam olarak karşılamamakta ve bunun sonucu olarak, bu kişilerde psiko-sosyal hatta fizyolojik doyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır(Acar ve Whirter, 2000).

Birçok insan atılganlık ile saldırganlığı birbirine karıştırır. Atılganlık ile saldırganlık arasındaki en önemli farkı şu şekilde ifade edebiliriz. Saldırgan kişi başkalarının haklarını ihlal eder, atılgan kişi ise bunu yapmaz (Voltan, 1980).

Bu üç davranış şeklini şöyle örneklendirebiliriz: Diyelim ki bir kuyrukta sıra bekliyorsunuz. Önünüze izinsiz olarak birisi geçtiğinde, eğer kızdığınız halde sesinizi çıkarmazsanız, çekingen davranmış olursunuz; eğer bu kişiyle kavga ederseniz saldırgan davranmış olursunuz; eğer bu kişiye kuyruğun sonuna geçmesi gerektiğini uygun bir dille söylerseniz atılgan davranmış olursunuz (Dökmen, 1995).

Kişilerin duygu ve düşüncelerini ifade ederken üç temel davranışta buldukları söylenebilir. Bunlar atılgan, atılgan olmayan(çekingen), saldırgan davranıştır. Atılgan davranış saldırgan ve atılgan olmayan davranış arasında yer alır. Bu üç davranış şekli aşağıdaki tabloda daha ayrıntılı olarak görülmektedir.

Tablo 2.1.***Atılgan Olmayan, Saldırgan ve Atılgan Davranışların Karşılaştırılması***

Atılgan Olmayan Davranış	Saldırgan Davranış	Atılgan Davranış
Gönderici	Gönderici	Gönderici
Kendini inkar eder	Başkalarını hiçe sayarak Kendini düşünür	Kendini düşünür
Tutuk		Kendini ifade eder
Kırılmış, endişeli	Kendini ifade eder	Kendini iyi hisseder
Başkalarının onun adına seçim yapmasına izin verir	Başkaları için seçim yapar	Kendi için seçim yapar
Arzu ettiği hedefe ulaşamaz	Arzu ettiği hedefe başkalarını kırarak ulaşır	Arzu ettiği hedefe ulaşabilir
Alıcı	Alıcı	Alıcı
Suçlu yada öfkeli	Kendini inkar eder	Kendini düşünür
Göndericiyi küçümser	Kırılmış, küçük düşürülmüş hisseder, savunmaya geçer	Kendini ifade eder
Göndericiyi harcama Pahasına arzu ettiği hedefe ulaşır	Arzu ettiği hedefe ulaşamaz	Arzu ettiği hedefe ulaşabilir

Tablo 2.1. de görüldüğü gibi, atılgan olmayan gönderici kendini ifade etme hakkını inkar etmekte ve duygularını göstermekte tutuk davranmaktadır. Bu kişiler

başkalarının kendileri için seçim yapmasına izin verdikleri için kendilerini sık sık kırılmış ve endişeli hissederler ve nadiren arzu ettikleri hedeflere ulaşırlar.

Kendini ifade etme arzusunun kuvveti nedeniyle saldırganlığını uç noktalara vardırarak kişi, hedeflerine başka insanları harcayarak ulaşır. Bu şekilde davranan kişi kendine öncelik tanıyor ve kendini ifade ediyor olsa bile, insanlara seçim hakkı tanımadığı ve onları değersiz gördüğü için, insanları kırar ve üzer.

Saldırgan davranışlar alıcının kendisini önemsiz ve incinmiş hissetmesine yol açar. Karşıdaki kişi kendisine hak tanımadığı için alıcı kendini kırılmış, aşağılanmış hisseder ve savunma yapma gereği duyar. Tabii ki, söz konusu durumla ilgili hedeflerine de ulaşamaz. Saldırgan davranışların göndericisi hedeflerine ulaşabilir ama bu arada acı ve hayal kırıklığına neden olur ve bunlar daha sonra ona intikam olarak geri dönebilir.

Aynı durumda atılğan davranan bir gönderici kendini düşünür, duygularını dürüstçe ifade eder ve genellikle hedeflerine ulaşır. Nasıl davranacağına kendi karar verir ve hedeflerine ulaşmasa bile, atılğan davranmış olduğu için kendini iyi hisseder.

Atılğan olmayan davranışlar, alıcıda anlayıştan zihin karışıklığına ve göndericiyi itici ve değersiz bulmaya kadar değişkenlik gösterir. Alıcı, göndericinin hedeflerine ulaşmış olmaktan dolayı suçluluk veya öfke duyabilir.

Saldırgan davranışların alıcıları ise kendilerini daha çok kırılmış ve incinmiş hissederler ve savunmaya geçerler, hatta kendileri de saldırganlaşırlar. Buna karşılık, atılğanlık her iki tarafın da öz-değer duygularını kuvvetlendirir, her iki tarafa da kendini ifade ve hedeflere ulaşma imkanı sağlar.

Atılğan olmayan davranış biçiminde gönderici kendini inkar ettiği için acı çeker, saldırgan davranışların alıcısı da acı çeker. Atılğanlıkta ise hiç kimse kırılmaz, acı çekmez ve büyük olasılıkla her iki taraf da başarıya ulaşır. Atılğan davranış biçimi kişiye ve durumun şartlarına bağlıdır. (Alberti ve Emmons, 2002).

2.3.5. Atılğanlık Eğitimi

Birçok kişi kendisini ortaya atmanın uygunluğuna ve doğruluğuna inanmakta zorluk çeker. Sosyal beceriden yoksun olan bireyler çoğunlukla evde, okulda, işte ve boş zamanlarında kişiler arası iletişimde zorluk yaşayabilirler. Atılğanlık eğitimi 1) öfkesini veya kızgınlığını ifade edemeyenler, 2) hayır demekte zorlananlar, 3) aşırı kibar olup başkalarının kendisini kullanmasına olanak tanıyanlar, 4) sevgilerini veya diğer olumlu tepkilerini ifade etmekte zorluk yaşayanlar, 5) düşüncelerini, inançlarını

ve duygularını ifade etme hakları olmadığını düşünenler veya 6) sosyal fobileri olanlar için yararlı olabilir.

Atılgnlık eğitiminin altında yatan temel sayılı, insanların kendilerini ifade etme hakları (zorunlulukları değil) olmasıdır. Atılgnlık eğitiminin amaçlarından biri, insanların davranış dağarcıklarını genişletmektir; böylece bireyler belli konularda girişken davranıp davranmama tercihinde bulunabilirler. Diğer bir amaç ise, insanlara başkalarının duygularına ve haklarına da duyarlılık gösterecek şekilde kendilerini ifade etmeyi öğretmektir. Atılgnlık, saldırganlık anlamına gelmez. Öyleyse gerçek anlamda atılgn olan bireyler başkalarının duygularını göz ardı ederek ne pahasına olursa olsun kendi haklarını koruma eğilimde değildirler.

Atılgnlık eğitim yöntemlerinin çoğu bilişsel davranışçı terapinin ilkelerine dayanır. Terapist genellikle danışanın edinmek istediği davranışı hem öğretir hem de bu davranış için model oluşturur. Bu davranışlar terapi odasında uygulanır ve sonra günlük yaşamda da tekrar edilir. Atılgnlık eğitimi programının çoğu, danışanların olumsuz kendilik ifadelerine, kendini değersizleştiren inançlara ve hatalı düşünceleri üzerine odaklanır. İnsanlar çoğunlukla görüşlerini bildirme veya istekleri ya da hak ettikleri bir şeyi talep etme hakları olmadığını düşündükleri için girişken davranışlarda bulunmazlar. Bu düşünce edilgen davranışlar sergilemelerine yol açar. Etkili bir atılgnlık eğitimi programı insanlara zor durumlarla başa çıkmak için gerekli olan beceri ve tekniklerden daha fazlasını kazandırır. Bu programlar kişilerin atılgnlık eksikliğine bağlı inançlardan kurtulmalarına yardımcı olur ve yapıcı benlik değerdendirmelerinde bulunmayı ve girişken davranışlara yol açacak bir dizi yeni inanış benimsemeyi öğretir.

Atılgnlık eğitimi çoğunlukla gruplar halinde yürütölür. Eğitimin gruba verilmesi durumunda, modeller ve yapılması istenenler tüm gruba sunulur. Daha sonra grup üyeleri rol oynama tekniklerini kullanarak davranışçı becerilerin provasını yaparlar. Provanın sonra, grup üyelerine davranışın doğru uygulanan yönlerini nasıl pekiştireceği hakkında geribildirim verilir ve davranış nasıl geliştirebileceği anlatılır. Her bir grup üyesi farklı koşullarda oluşturulan ortamlarda becerilerini yeterince geliştirenceye kadar girişken davranış provaları yapar (Miltenberger, 2004; akt. Corey, 2008).

2.3.6. Atılgnlık ve Kültürel Farklılıklar

Kendini ifade etme arzusu temel bir insani ihtiyaç olmakla birlikte, kişilerarası ilişkilerde atılgnlık batı toplumlarının özelliğidir.

Asya toplumlarında, grup üyeliği ve saygınlık çok değerlidir. Bir birey için kendini nasıl gördüğü değil başkalarının onu nasıl gördüğü önemlidir. Atılganlık, yani batı kültürüne göre kendini dolaysız ifade etme, geleneklere değer veren kültürlerce uygun bir davranış tarzı değildir

Latin ve İspanyol toplumlardaki birçok birey ve alt gruplarda atılganlık, özellikle erkekler için nerede ise uysallıkla eş değer görülmektedir. Bu gibi durumlarda, erkekler için kendini ifade etmek güç göstergesi anlamını taşımaktadır. (Alberti ve Emnos, 2002).

Amerikalı ve Portekiz öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile atılganlıklarının incelendiği bir araştırmada atılganlığı etkileyebilecek faktörler üzerinde çalışmıştır. Portekizli öğrencilerin atılganlıklarının önemli ölçüde düşük olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarından Portekizli öğrencilerde şu özellikler de gözlenmiştir:

— Çevrelerini değiştirme isteksizliği ve diğer insanlara karşı haklarını korumada çaresizlik hisleri

— Bağımsız davranma yerine uymayı onaylayan ve pekiştiren aile tutumları

— Sosyal yapıyı koruduğuna inanılan geleneklerin, kişinin haklarının tanınmasından daha önde gelmesi (Akt: Arı, 1989: 63).

Bu araştırma sonuçlarına göre kültürel özelliklerin bireyin atılganlık düzeyini etkilediği söylenebilir. Bireyselliği ve yarışmacılığı destekleyen, kişinin haklarına önem veren kültürlerde yetişen kişiler, toplumun geleneklerini bireyin çıkarlarının üstünde tutan uymayı onaylayan toplumlarda yetişen bireylere göre daha atılgan davranmaktadır (Arı, 1989).

Belki de, atılganlığa en çok ihtiyacı olan kişiler kendini ifade etmeye geleneksel olarak değer vermeyen kültürlerden olan bireylerdir. Dünya küçüldükçe, şu andaki ve gelecekteki uluslararası ilişkiler, masanın her iki tarafındaki insanların daha açık ve doğrudan bir iletişim kurmasını ve bunun daha ciddi bir eşitlik anlayışına dayanmasına zorunlu kılacaktır (Alberti ve Emnos, 2002).

2.4. Atılganlık İle İlgili Yapılan Araştırmalar

2.4.1. Atılganlık İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde, atılganlık konusunu ilk kez Voltan (1980) araştırmıştır. Voltan, tarafından yapılan araştırmada, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden ve kırsal kesimden gelen üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin tespiti ve grupla atılganlık eğitimi konusunu ele alınmıştır. Atılganlık eğitiminin bireylerin atılganlık

düzeylelerine etkisinin de incelendiği çalışma sonuçlarına göre; sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden ve kırsal kesimden gelen niversite ğrencilerinin st sosyo-ekonomik düzeyle sahip şehirde ikamet eden öğrencilere göre kendini açıklama, isteklerini elde etme, duygularını açığa vurma konularında daha yetersiz oldukları; çekingen kişilik özelliği gösterdikleri ancak atılganlık eğitimi sonucunda atılganlık düzeylerinde artış olduğu tespit edilmiştir.

Arı (1989) tarafından yapılan araştırmada niversite ğrencilerinin baskın ben durumlarının atılganlık ve uyumlarına etkisini araştırılmış, öğrencilerin baskın ben durumlarının atılganlıklarını etkiledikleri sonucu elde edilmiştir. Baskın uymuş ocuk ben durumu özelliği gösteren öğrenciler en az atılgan bulunurken, baskın yetişkin ben durumuna sahip öğrenciler en atılgan öğrencileri oluşturmuştur. Cinsiyetin de atılgan davranış üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğunu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az atılgan davranışlar gösterdikleri bulgulanmıştır.

Deniz (1997) tarafından yapılan araştırmada atılganlık eğitiminin niversite ğrencilerinin atılganlık puanlarına etkilerini ve sınıf, cinsiyet, alt sosyo kültürel değerlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi sınıf ğretmenliği bölümünde okuyan 280 ğrenci ile yapılan araştırmada, öğrencilerin atılganlık seviyeleri Rathus Atılganlık Envanteri ile llmştir. Araştırma sonucunda, erkekler kız öğrencilerden, şehir alt kültüründen gelenler köy ve kasaba alt kültüründen gelenlerden daha atılgan bulunurken, atılganlık eğitimi programının atılganlık düzeyini anlamlı olarak etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Öksüz (2004) tarafından yapılan " Duyguların açılması eğitiminin niversite ğrencilerinin atılganlık düzeyine etkisi" adlı araştırmasında, 2003- 2004 ğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf ğretmenliği anabilim dalına devam eden öğrencilerle duyguların açılması eğitimi uygulanmış ve uygulama sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık seviyelerinin olumlu yönde arttığı bulunmuştur.

Yatağan (2005) tarafından yapılan çalışmada atılganlık eğitimi programının ilköğretim 7. sınıf ğrencilerinin atılganlık becerilerine etkisi incelenmiştir Araştırma 2003–2004 eğitim ğretim yılında Ankara ili Beypazarı İlçesi Gazipaşa İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri arasından yansız olarak atanmış 40 katılımcı ile yrtlmştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni, deney grubuna uygulanan atılganlık eğitimi programıdır. Bağımlı değişken ise, öğrencilerin atılganlık düzeyidir.

Araştırmada ayrıca, öğrencilerin farklı cinsiyetlerde olmalarının atılganlık düzeyleri üzerinde ne tür bir etki oluşturduğuna bakılmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin atılganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için iki yönlü faktör analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, deney ve kontrol grubundaki katılımcıların atılganlık düzeylerinde. 05 düzeyinde farklılık olduğunu ve deney grubundaki öğrencilerin atılganlık düzeylerindeki artışın, atılganlık eğitimi programından kaynaklandığını göstermiştir. Atılganlık eğitimi programının atılganlık düzeyini artırıcı etkisini sınamak için deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin atılganlık envanterinden aldıkları son test puanları ile izleme testi puanları karşılaştırılmış ve deney grubundaki öğrencilerin atılganlık düzeylerindeki artışın uzun süreli olduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bir bulgusu da, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin farklı cinsiyetlerde olmalarının atılganlık düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığıdır. Bu araştırmanın sonucunda, atılganlık eğitimi programının ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeylerini arttırdığı ve programın etkilerinin uzun süreli olduğu görülmüştür

Bayraktutan (2006) tarafından yapılan araştırmada lise 1.sınıf öğrencilerine 9 haftalık atılganlık eğitimi uygulanmış ve programın öğrencilerin atılganlık düzeyine etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; atılganlık eğitim programının öğrencilerin atılganlık düzeylerine olumlu bir etkisinin olduğu görülmüştür. Bu etkinin 3 ay sonra da devam ettiği görülmüştür.

Onur (2006) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma örneklemini 227 kız, 252 erkek toplam 479 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada; yaş, cinsiyet, öğrenim gördükleri okul türü, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk oldukları, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, anne ve baba meslekleri, ailenin gelir düzeyi, 0-2 yaş arasında bakım veren kişi, 2-6 yaş arasında bakım veren kişi gibi bağımsız değişkenler ele alınmıştır. Araştırma sonucunda okul türü, kardeş sayısı, doğum sırası, babanın eğitim düzeyi, 0-2 yaş arasında bakım veren kişi, 2-6 yaş arasında bakım veren kişi değişkenleri ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyet, yaş, sınıf, annenin eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği ile atılganlık arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Cinsiyet, yaş, okul türü, doğum sırası, annenin eğitim düzeyi, annenin mesleği, 0-2 yaş arasında bakım veren kişi, 2-6 yaş arasında bakım veren kişi değişkenleri ile bağlanma stilleri ile arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Sınıf,

babanın eğitim düzeyi, babanın mesleği, kardeş sayısı değişkenleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Güvenli bağlanma ile atılganlık arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde; kaygılı bağlanma ile atılganlık arasında istatistiksel açıdan negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum atılganlık puanları yükseldikçe güvenli bağlanma puanlarının da yükseldiğini; öte yandan, atılganlık yükseldikçe kaygılı bağlanma puanlarının düştüğünü ortaya koymaktadır.

Uşaklı (2006) tarafından yapılan çalışmada, drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerine, atılganlıklarına ve benlik saygılarına olan etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, drama temelli grup rehberliği programının ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini değiştirerek ve atılganlıklarını artırarak etkilediği ve bu etkinin kalıcı olduğu ancak benlik saygılarını artırmada herhangi bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerindeki değişim sosyometri testinde sınıfın tek yapıdan yaygın yapıya dönüşmesiyle oluşmuştur. Öğrencilerin atılganlık düzeylerinin artması ise saldırgan ve çekingen davranışlarının azalmasıyla oluşmuştur.

Kapancı (2006) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin kişisel bilgileriyle, başarı ve atılganlık durumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi ilköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan 239' u erkek 182'si kız toplam 421 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda bulunan sonuçlar şöyledir: Sınıf, öğrencinin aylık geliri, baba eğitim düzeyi, ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi ve ailenin aylık gelirinin, öğrencilerin atılganlık düzeyini etkileyen faktörler arasında olduğu görülmüştür. Öğretim durumu, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim düzeyi ve ailenin ikamet ettiği coğrafi bölgenin, öğrencilerin atılganlık düzeyini etkilemediği görülmüştür. Sınıf, cinsiyet ve ailenin gelirinin, öğrencilerin başarı düzeyini etkileyen faktörler arasında olduğu görülmüştür. Öğretim durumu (I. veya II. öğretim), öğrencinin aylık geliri, kardeş sayısı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, ailenin ikamet ettiği coğrafi bölge ve ailenin ikamet ettiği yerleşim biriminin, öğrencilerin başarı düzeyini etkilemediği görülmüştür. Öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Tan (2006) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin stresle başa çıkma tarzları ile atılganlık düzeyi arasındaki ilişki araştırılmıştır. 2005- 2006 öğretim yılında Ankara İl merkezinde bulunan Ayrancı Genel ve Ayrancı Anadolu liselerinde öğrenim gören Lise 1, Lise 2 ve Lise 3 öğrencilerinde 416 kız ve 301 erkek toplam 717 ergenle yapılan

çalışmada ergenlerin atılganlık düzeylerini Rathus Atılganlık Envanteri ve Stresle başa çıkma tarzları "Stresle Başa Çıkma Ölçeği (SBTÖ) ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ergenlerin stresle başa çıkma tarzlarıyla atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerinin ergenlerin başa çıkma tarzları ve atılganlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu yönündedir.

Menteş (2007) tarafından yapılan çalışmada, lise öğrencilerinin atılganlık seviyesine sporun etkisini belirlemek, demografik özelliklerinin atılganlık düzeyi ile bir ilişkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2006-2007 yılında Ankara ilinde merkez ilçelerde bulunan normal liseye devam eden toplam 1089 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin 758'ini (% 69.4) erkek, 334'ünü ise (% 30.6) kız öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, lise öğrencilerinin % 61.6'sı (670'i) atılgan davranış biçimine sahipken, %38.4'ü (417'si) atılgan davranış biçimine sahip olmadıkları bulunmuştur. Lise öğrencilerinin atılganlık düzeyinde lisanslı olarak spor yapıp yapmadıklarına bağlı olarak anlamlı bir farklılık olmadığı; takım sporun yapanların atılganlık düzeyi puanlarının bireysel spor yapanlara göre yüksek olduğu; spor yapma süreleri ve sportif müsabakalara düzenli olarak katılıp katılmama ile atılganlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Lise öğrencilerinin atılganlık düzeyinde yaşa, kardeş sayısına, annenin ve babanın mesleğine bağlı olarak istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken; cinsiyet, devam ettikleri sınıf, devam ettikleri okul, gelir düzeyi, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, boy ve kilo değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Efe (2007) tarafından yapılan çalışmada, 14-16 yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine olan etkisi araştırılmıştır. Çalışma örneklemini Bursa ve Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı, araştırmaya destek vermeyi kabul eden okullardan seçilmiş ve daha önce hiçbir benzeri sosyal etkinliğe katılmamış olan 14-16 yaşları arasındaki gönüllü öğrenciler alınmıştır. Çalışmaya alınan spor branşlarının üçü badminton, judo ve atletizm olmak üzere bireysel; diğer üçü ise hentbol, voleybol ve futbol olmak üzere takım sporlarıdır. Tüm branşlardan deney ve kontrol grupları için 60 kız, 65 erkek toplam 125 kişi kontrol grubunu, 60 kız 65 erkek toplam 125 kişi de deney grubunu oluşturmuştur. Deney grupları haftada iki gün 36 hafta (9 ay) branşa özgü temel spor çalışmalarına alınmıştır. Kontrol grubundaki 125 öğrenci herhangi bir antrenman programına katılmamıştır.

Belirlenen deney ve kontrol gruplarına kişisel bilgi formu, Sosyal Yetkinlik Beklentisi (SYB) Ölçeği ve Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) çalışmalarına başlamadan önce ön test olarak verilmiş ardından ara takip testi ve son test uygulaması yapılmıştır. Sonuç olarak, 9 ay boyunca uygulanan branşlara özgü temel spor çalışmalarının, 14-16 yaş grubu bireylerin sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık düzeylerini arttırmada etken olduğu tespit edilmiştir.

Zengin (2008) tarafından yapılan araştırmada, “Müzakere (problem çözme) ve Arabuluculuk Eğitim Programı”nın ilköğretim 4.-5. sınıf öğrencilerinin çatışma çözüm stilleri ve atılganlık düzeylerine etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; “Müzakere (Problem Çözme) ve Arabuluculuk Eğitim Programı”nı alan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin yapıcı ve olumlu çatışma çözüm becerilerinin geliştiği, yıkıcı davranma, hükmetme, geri çekilme, bos verme, umursamama gibi sert ya da yumuşak tepki türlerini kullanma düzeylerinin düştüğü; 4.-5. sınıf deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin fark (kazanç) puan karşılaştırmaları arasında istatistiksel anlamda fark bulunmamış ancak eğitim programını alan 4.-5. sınıf deney grubu öğrencilerinin, atılgan davranma düzeylerinin yükseldiği, kendilerini daha iyi ifade ettikleri saptanmıştır.

Dinçer (2008) tarafından yapılan araştırmada Çukurova Üniversitesi Adana Sağlık Yüksekokulu hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Bıçer (2009) tarafından yapılan çalışmada parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeyleri bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın evrenini, Adana ili merkezindeki liselere devam eden 9., 10., 11.sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma örneklemi 160 parçalanmış aileye sahip ve 190 tam aileye sahip toplam 350 lise öğrencisini kapsamaktadır. Bu çalışma sonucunda ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti puanları arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Çok yönlü varyans analizi sonuçlarına göre tam aileye sahip 11 sınıfa devam eden ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti puanları parçalanmış aileye sahip 11. Sınıftaki ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Ayrıca aile yapısı ile baba eğitim düzeyinin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklentisi puanlarına ortak etkilerinin anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür.

Atılganlık ile ilgili ülkemizde araştırmalar özellikle atılganlık eğitiminin kişilerin atılganlık düzeylerine etki edip etmeyeceği konusu üzerinde durmuşlar ve eğitimin etkilerini tespit etmek amacıyla birçok araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarında,

atılganlık eğitiminin kişilerin atılganlık düzeylerini etkilediği ve bu etkinin uzun dönemli olduğu bulunmuştur.

2.4.2. Atılganlık İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Atılganlıkla ilgili yapılan ilk çalışma Chitenden (1942) tarafından çocuklarda atılgan davranışların geliştirilmesi ve bu davranışların ölçülmesi ile ilgili çalışmadır. Bu çalışmada çocukların üstün olma, işbirliği yapma ve çekingen davranışları incelenmiştir (akt. Voltan ,1980:13).

Rathus (1973) tarafından yapılan araştırmada atılganlık davranış öğeleri (ses tonu, göz teması, duruş v.s.) açısından bireyler eğitim gördüğünde, davranışlarının değişip değişmediğini incelemiş ve sonuçta eğitim görenlerin Rathus Atılganlık Envanterinden aldıkları puanların yükseldiği görülmüştür.

Mc Fall ve Twntyman (1973) tarafından gönüllü üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, bir isteği, bir ricayı reddedilme davranışını geliştirme araştırılmış, modelden öğrenme, davranışı prova etme, egzersiz yöntemleri uyguladıkları deney grubunda atılganlık davranışı yönünden kontrol grubuna göre önemli gelişmeler olduğunu saptamıştır.

Hersen ve arkadaşları (1973) tarafından yapılan araştırmada atılganlık davranışlarını geliştirmek amacıyla başvurulan alıştırma, öğretim ve modelden öğrenme tekniklerinin etkileri araştırılmış ve elde edilen sonuçlara göre modelden öğrenme ve öğretim yöntemlerinin birlikte kullanıldığı grubun en çok yararlandığı ortaya konulmuştur..

Rimm ve arkadaşları (1974) tarafından yapılan araştırmada grupla atılganlık eğitiminin olumlu sonuçlar verdiği ortaya çıkarılmıştır. Araştırmacılar, atılganlık eğitiminin, anti-sosyal bir davranış olan saldırganlığa yol açan öfkenin toplumsal kurallara uygun ve etkili bir şekilde iletiminde yararlı olacağı da belirtmişlerdir.(akt. Bayraktar, 2007: 33).

Morgan ve Leung (1979) kendilerini yetersiz olarak kabul eden fiziksel özürlü üniversite öğrencileri üzerinde atılganlık eğitiminin etkilerini incelemişlerdir.18–40 yaşları arasında 9 bayan 5 erkek olmak üzere 14 denek üzerinde çalışılmıştır. Deneysel araştırmada ön-test, son-test kontrol grup modelinden yararlanılmıştır. Atılganlık eğitimi gören ve görmeyen denekler karşılaştırıldığında sosyal etkileşim becerileri, benlik ve benlik saygısı düzeyi ile kendilerini yetersiz olarak kabul eden atılganlık eğitimi verilen bireylerin sayıca arttığı alt problemlerin analizinden anlaşılmıştır.

Çalışmada fiziksel özürlü üniversite öğrencilerinin yeteneksizliğinin kabulünün gelişiminde atılganlık eğitiminin etkili olabileceği ortaya konulmuştur.

Vangaansbeck (1980) tarafından yapılan araştırmada çeşitli tepki sınıfları arasında erkeklerle kadınların tepki gösterme açısından farklılık gösterdikleri ortaya çıkarılmıştır. Erkeklerin mantık dışı istekleri reddetme, olumsuz geri bildirim verme ve başkalarının görüşlerini kabul etmeme tepki biçimiyle atılganlık gösterdikleri tespit edilmiştir. Kadınların ise daha ziyade olumlu geri bildirim verme yatkınlıklarının erkeklerden daha fazla olduğu bildirilmektedir (akt. Göktürk, 2009, s: 33–34).

Waksman (1984) tarafından "Ergenlerde Atılganlık Eğitimi" konulu yapılan çalışma, ergenlerde kısa dönem atılganlık eğitiminin etkililiğine ilişkin bir kanıt sağlamaktadır. 4 haftalık program sonucunda ergenlerin, kendini tanımlama ve denetim odağı ölçümlerinde puanlarını önemli oranda arttırdıkları görülmüştür. Kendine saygı ve benlik kavramının sosyal davranışta önemli rol oynadığı düşüncesinden hareketle yapılan çalışmada, kısa dönemli atılganlık eğitiminin kendini tanımlama ve ergenlerin kontrolünde çok olumlu etkiler yapabileceği belirtilmiştir.

Hodges (1984) tarafından yapılan araştırmada yüksek risk grubu kolej öğrencilerinde, atılganlık eğitiminin etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda; atılganlık eğitiminin öğretildiği ve atılganlık eğitiminin okunduğu grupların kontrol gruplarına oranla daha yüksek puan aldıkları, atılganlık eğitimini alan gruplar ile okuyan gruplar arasında fark görülmediği saptanmıştır.

Kimble ve arkadaşları (1984) tarafından yapılan araştırmada Meksika kökenli ve Anglo-Amerikan kökenli bireylerin cinsiyet değişkenine göre atılganlık durumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda Meksika kökenli ailelerde erkeğin daha erkeksi kadının daha kadınsı olması gerektiğini Anglo-Amerikalılara göre daha çok vurgulanmıştır, bunun sonucu olarak da cinsiyet farkının atılganlığı etkilediğini bulmuşlardır. Ayrıca araştırmada erkeklerin daha atılgan olduğu ortaya çıkmıştır.

Mangalit and Mauger (1984) tarafından yapılan çalışmada kültürel faktörlerin ve anne baba tutumlarının atılganlık üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda hem kültürel faktörlerin hem de ana baba tutumlarının atılganlığı etkilediği görülmüştür.

Soares (1984) tarafından yapılan çalışmada; atılganlık algısı ve iletişim kaygısının üç alanı olan denetim odağı yönelimi, cinsiyet farklılıkları ve beklenen mesajların yanılışı ölçmüştür. Araştırma sonucunda pozitif ve negatif mesaj alanların nötr mesaj alanlardan iletişim kaygılarının daha düşük, atılganlık seviyesinin daha yüksek olduğu yönündeki hipotez desteklenmemiştir. İçsel denetimli olanların dışsal denetim odağına

sahip olanlardan iletişim kaygısı daha düşük, atılganlık seviyeleri daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırma atılganlık ile iletişim kaygısı arasında ters orantı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Huey ve Rank (1984) tarafından yapılan çalışmada, danışman ve akran yönetimli grup atılganlık eğitiminin siyah ergenlerin saldırgan davranışları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Öğretmenler ve okul idarecileri tarafından sınıf düzenini bozduğu belirtilen 9. sınıfa devam eden 48 erkek öğrencinin katıldığı çalışmada, haftada iki oturumdan oluşan ve 4 hafta süren bir atılganlık eğitimi programı uygulanmıştır. Atılgan tepki vermeyi öğrenen deneklerin saldırgan davranışlarında azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Nowicki ve Cooley (1984) tarafından yapılan çalışmada kolej öğrencilerindeki atılganlık ve denetim odağı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 29 erkek ve 26 kızdan oluşan toplam 55 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere Nowicki-Strickland Yetişkin Ölçeği ve Rathus Atılganlık Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerde içsel denetim ile yüksek atılganlık arasında ilişki anlamlı bulunmuş ancak kızlarda bu ilişkinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Geleneksel olarak kızların atılgan davranışlarının ve içsel denetimli olmasının toplumca hoş görülmemesi bu durumun nedeni olarak gösterilmiştir.

Kimble, Mars ve Kiska (1984) tarafından yapılan çalışmada atılganlık ve cinsiyet arasındaki ilişki farklı kültürel gruplar arasında incelenmiştir. Araştırmaya 782 üniversite öğrencisi katılmıştır. Yapılan çalışmada, cinsiyet, yaş, kültürel durum, etnik yapı ve ailedeki doğum sırası değişkenlerine göre Meksika ve Amerikalı öğrenciler incelenmiştir. Araştırma sonucunda her iki ülkede erkekler lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür.

Delamater ve McNamara (1985) tarafından yapılan çalışmada yüksek ve düşük atılganlığa sahip bayan öğrenciler üzerinde atılgan ve atılgan olmayan davranışın kişilerarası etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda deneklerin etkilenimlerini analiz etmede yetenek, is sosyal cazibe, hoşnutluk ve arzu etme açısından, yüksek ve düşük atılganlığa sahip bireyler arasında önemli farklılıklar bulunmamıştır.

Deluty (1985), tarafından yapılan çalışmada çocuklarda atılgan, saldırgan ve itaatkar davranışın yoğunluğu araştırılmıştır. Bu amaçla, 3.- 4. ve 5. sınıfa devam eden 22 erkek, 28 kız toplam 50 öğrencinin kişilerarası davranışları, 8 aylık dönemler boyunca çeşitli aktivitelerde incelenmiştir. Çocukların cinsiyetinin, incelenen davranışın türünün ve davranışın olduğu ortamın benzerlik ve farklılıklarının çocukların

davranışlarını etkileme şekli araştırılmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerin kızlara oranla dikkate değer düzeyde daha fazla saldırgan ifadeler gösterdiği, genelde kızların ve erkeklerin ikisinde de atılgan davranışın beklenmedik düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Hurt (1986) tarafından yapılan çalışmada atılganlık eğitimi tekniklerinin; ıslahevinde bulunan erkek ergenlerin sınıf içi davranışları üzerinde, denetim odağının içselleştirilmesinde, benlik kavramının geliştirilmesi ve saldırgan davranışların azaltılması üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda suç teşkil eden davranışın bireylerin özel durumlarda yaşadıkları sosyal beceri davranışlarındaki travmalardan ileri geldiğini ve suçluların büyük çoğunluğunun sosyal beceri davranışlarındaki eksikliklerden dolayı uyumsuz davrandıkları sonucuna varılmıştır.

Meyer (1991) tarafından yapılan çalışmada, atılganlık eğitiminin; atılgan davranışlar, kendini kabul, kendini algılama ve bireyin denetim odağına etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonunda atılgan davranışların kullanımı ölçülerek Rathus Atılganlık Envanterinin ortalama puanlarında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Ayrıca araştırmada, gruplar arası kendini kabul, benlik kavramı ve denetim odağı ölçümleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Ugurluoglu, 1996: 18).

Mays (1996) tarafından 5. sınıf öğrencilerine sınıf ortamında atılganlık eğitimi programının etkinliğini belirlemek amacıyla atılganlık eğitimi çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda atılganlık eğitimi alan grup ile kontrol grubu arasında önemli farklar bulunmuştur. Atılganlık eğitimi alan gruptaki bireylerin kendilerini geliştirerek daha az saldırgan, daha az pasif, daha fazla atılgan oldukları, sürekli kaygılarının azalmış olduğu ve daha fazla içsel denetim odağına sahip olabildikleri görülmüştür. Bu çalışma cinsiyet farklılığı olmaksızın, sınıf formatlı atılganlık eğitimi programının 5. sınıf öğrencilerinin atılganlık bilgilerinin artmasında, saldırganlık değerlerinin azalmasında, atılganlık değerlerinin yükselmesinde ve sürekli kaygılarını düşürmede önemli bir metod olduğu sonucuna varılmıştır.

Stafford (2000) tarafından yapılan çalışmada düşük gelirli çocukların gelişimini anaokulundan 3. sınıfa kadar izlemiştir. Çocukların akademik başarıları ve öğretmenlerin çocukların akademik, sosyal ve duygusal gelişimine dair görüşlerine yer verilen bu çalışmada; verilen eğitim, gelişimselliğe uygunluk alıştırmalarına (Developmentally Appropriate Practice-DAP) göre, yüksek, orta veya düşük düzeylerde kategorize edilmiştir. Yüksek DAP'lı öğretmenlerin, atılganlığa hem daha çok önem

verdiklerini, hem de öğrencilerin davranışlarını atılganlık açısından görmeye eğilimli olduklarını saptamıştır.

Özetle; araştırmalar, kişilerin kendilerini ifade edebilmeyi başarmalarının doğrudan bir sonucu olarak, benlik saygılarını artırıp, endişe duygularını azalttıklarını, depresyonu yendiklerini, daha fazla saygı görmeye başladıklarını, hayatları ile ilgili hedeflere ulaşmada daha başarılı olduklarını, kendilerini daha iyi anladıklarını ve diğer insanlarla daha etkin iletişim kurabildiklerini göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplama araçlarının geçerlilik, güvenilirlik çalışmaları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel analizler ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasındaki ilişkiyi incelemeye ve ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteklerinde bazı değişkenler açısından anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Erzurum İlin de eğitim gören tüm ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma örneklemini ise Erzurum ili merkez Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde 2010–2011 eğitim-öğretim yılında eğitim gören ortaöğretim öğrencileri arasından seçkisiz (random) olarak belirlenen 428 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem cinsiyete göre dağılımı Tablo 3.1. de verilmiştir.

Tablo 3.1.

Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kız	228	53,3
Erkek	200	46,7
Toplam	428	% 100

Tablo 3.1. de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 228 (% 53,3)'i kız, 200 (%46,7)'ü ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3.2.***Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Dağılımları***

Kardeş sayısı	n	%
Tek çocuk veya 1	153	35,7
2	103	24,1
3	76	17,8
4 ve daha fazlası	96	22,4
Toplam	428	% 100

Tablo 3.2. de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 153 (% 35,7) 'ü tek çocuk veya 1 kardeşi olan, 103 (%24,1)'ü 2 kardeşi olan, 76 (%17,8)'sı 3 kardeşi olan, 96 (%22,4)'sı ise dört veya daha fazla kardeşi olan öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3.3.***Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Yakın Arkadaşı Olup- Olmama Durumuna Göre Dağılımları***

Yakın Arkadaş Durum	n	%
Var	284	66,4
Yok	144	33,6
Toplam	428	% 100

Tablo 3.3. de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 284 (% 66,4) 'ü yakın arkadaşı olan, 144 (%46,7)'ü ise yakın arkadaşı olmayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3.4.

Betimsel Araştırmaya Alınan Öğrencilerin Sınıftaki Öğrenci Sayısının Az veya Çok Olmasına Göre Dağılımları

Sınıf Sayısı	Öğrenci n	%
Az n<30	291	68,0
Çok n>30	137	32,0
Toplam	428	%100

Tablo 3.4. de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 291 (% 68,0)'i sınıftaki öğrenci sayısı az olan, 137 (%32,0)'ı ise sınıftaki öğrenci sayısı çok olan öğrencilerden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyini ölçmek için Yıldırım(1997) tarafından geliştirilen daha sonra 2004 yılında revizyonu yapılan “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R), atılganlık düzeylerini ölçmek için ise Voltan (1980) tarafından geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılarak Türkiye’ye uyarlanmış “Rathus Atılganlık Envanteri” (RAE) ve öğrencilerin bağımsız değişkenlere ilişkin bilgilerini öğrenmek için de “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)

Araştırmada öğrencilerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen ve 2004 yılında revizyonu yapılan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) kullanılmıştır. ASDÖ-R’de toplam 50 madde bulunmaktadır. Ölçek üçlü derecelendirmeli (bana uygun =3, bana kısmen uygun=2, bana uygun değil=1) olup bireyler maddelerin karşısındaki uygun seçeneğin altındaki parantezin içine çarpı (x) işareti koyarak tepkide bulunmaktadırlar. Bu çalışmada ölçeği cevaplandırın birey ölçeğin “ailem, arkadaşlarım ve öğretmenlerim” üç alt ölçek boyutunda tepkide bulunmaktadır.

Tepkiler üçlü derecelendirme biçiminde verilmektedir (Hiç uygun değil = 1, Kısmen uygun = 2, Oldukça uygun" 3). Ölçek maddelerinin 47' si olumlu 3'ü olumsuz ifade şeklindedir. Olumsuz ifadeler sırasıyla ailem (AİD), arkadaşlarım (ARD) ve öğretmenlerim(ÖĞD)alt boyutunda ait 17. 29. ve 44. maddelerdir. Olumsuz ifadelerin puanlanması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Alt ölçeklerden elde edilen puanların toplanmasıyla bireyin genel sosyal destek düzeyine ilişkin bir tek puan elde edilmektedir Yüksek puan, bireyin daha fazla sosyal destek aldığı anlamına gelmektedir.

ASDÖ-R'nin Güvenirliği

ASDÖ-R'nin güvenirligi iki yola bulunmuştur. Birincisi, tüm ASDÖ-R'nin ve AİD, ARD, ÖĞD alt ölçeklerinin Alpha güvenirlilik katsayısı bulunmuştur. İkincisi, ölçeklerin güvenirlilikleri dört hafta ara ile 218 öğrenci üzerinde test tekrar test (rxx) yöntemiyle incelenmiştir. ASDÖ-R'nin tümü için Alpha=.93, rxx=.91; AİD için Alpha0.94, rxx=.89; ARD için Alpha=.91, rxx=.85; ÖĞD için Alpha=.93, rxx=.86 bulunmuştur. Elde edilen güvenirlilik katsayıları ASDÖ-R ve alt ölçeklerinin, öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilceğini göstermektedir (Yıldırım, 2004). 50 madde ve 3 temel alt boyuttan oluşan ölçeğin 639 kişilik gruba yapılan uygulama sonuçlarına göre, Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları, aile alt boyutunda .88; öğretmenler alt boyutunda .93 ve arkadaşlar alt boyutunda ise .83 olarak hesaplanmıştır.

Tüm ASDÖ-R'nin Geçerliliği

Tüm ASDÖ-R'nin yapı geçerliliği faktör analizi ile incelenmiştir. ASDÖ-R'de toplam 50 madde bulunmaktadır. Tüm ASDÖ-R'ye ilişkin KMO katsayısı .933 ve Bartlett testi anlamlı çıkmıştır. Faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının ise .389 ile .695 arasında değiştiği görülmüştür. Tüm ASDÖ-R'de öz değeri 1'den büyük olan 7 faktör saptanmış, bu faktörler alt ölçekler düzeyinde incelenmiş ve isimler verilmiştir. Birinci faktörün tek başına varyansın %25,199'unu açıkladığı; açıklanan toplam varyansın %56, 492 olduğu ve maddelerin faktör yüklerini birinci faktörde .360 ile .681 arasında değiştiği izlenmiştir. Gerek çizgi grafiğindeki birinci faktörden sonraki hızlı düşüş, gerek ortak faktör varyansına ilişkin değerler ve gerekse birinci faktördeki yük değerleri incelendiğinde, tüm ASDÖ-R'nin genel bir faktöre sahip olduğu ve toplam puanının kullanılabilceği sonucuna ulaşılmıştır.

ASDÖ-R'nin AİD alt ölçeğinde 20 madde bulunmaktadır. AİD alt ölçeğine ilişkin KMO katsayısı .935 ve Bartlett testi anlamlı bulunmuştur. Faktörlerin ortak varyansının .350 ile .641 arasında değiştiği görülmüştür. ASDÖ-R'nin ARD alt ölçeğinde 13 madde bulunmaktadır. Arkadaş desteği alt ölçeğine ilişkin KMO katsayısı .940 ve Bartlett testi anlamlı bulunmuştur. Faktörlerin ortak varyansının .354 ile .614 arasında değiştiği görülmüştür.

ASDÖ-R'nin ÖGD alt ölçeğinde 17 madde bulunmaktadır. ÖGD'ye ilişkin KMO katsayısı .950 ve Bartlett testi anlamlı çıkmıştır. Faktörlerin ortak varyansının ise .402 ile .653 arasında değiştiği görülmüştür (Yıldırım, 2004).

3.3.2. Rathus Atılganlık Envanteri

Atılganlık düzeyini ölçecek birçok ölçek geliştirilmiştir. Bunlarda Rathus Atılganlık Envanteri 30 maddeden oluşan bir ölçektir. Alınan puanlar -90 ile +90 arasında değişmektedir. Çekingenliğe doğru uzanan uç -90'a, atılganlığa doğru uzanan uç +90'a ulaşmaktadır. Seçenekler -3 ile +3 arasında oynamakta ve sıfır noktası bulunmamaktadır. Bunu da Rathus şöyle açıklamaktadır (1973): Bir birey bir maddeden eksi ya da artı bir puan alabilir. Bunun orta noktası yoktur, yani bir maddeden sıfır puan alamaz.

Güvenirlilik

Bu envanterin güvenirlilik çalışmaları testin tekrarı iki yarım metodu ve tekler çiftler metoduyla değişik araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Rathus'un (1973) yaptığı incelemede testin tekrarı güvenirliliği ($r = 0.78$) ve iki yarım metoduyla elde edilen güvenirlilikse ($r = 0.76$)'dir. Rathus ve Nevid'in (1977) psikiyatrik hastalarla yaptığı güvenirlilik çalışmasında iki yarım metoduyla elde edilen korelasyon nörotiklerden ($r = 0.84$) şizofrenlerden ($r = 0.73$), kişilik bozukluğu olanlardan ($r = 0.84$)'dür. Vaal ve Mc. Cullagh (1977) ortaokul öğrencileriyle yaptıkları bir uygulamada Rathus Atılganlık Envanteri'nin testin tekrarı güvenirliliğini ($r = 0.76$) olarak bulmuşlardır. Ayrıca iki yarım metoduyla elde ettikleri güvenirlilikse ($r = 0.767$)'dir.

Geçerlik

Rathus Atılganlık Envanterinin geçerlik çalışmaları envanterin halihazır geçerliğinin saptanması ve benzer ölçütler geçerliğinin bulunmasıyla yapılmıştır. Rathus'un (1973) yaptığı halihazır geçerlik çalışmasında deneklere atılganlık envanteri

verilmiş, ayrıca deneklerin diğer kişiler üzerinde bu konuda bıraktıkları izlenimleri ölçmek için de denekleri tanıyan kişilere aynı envanter verilerek denekleri değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen halihazır geçerlik ($r = 0.70$) dir.

Hollandsworth ve Galassi (1977) atılğanlığın ölçülmesinde kullanılan kendini anlatma ölçeğiyle (Self-Expression Scale) Rathus Atılğanlık Envanteri arasında yüksek bir ilişki olduğunu belirtmektedirler. Bu da Rathus Atılğanlık Envanterinin benzer ölçütler geçerliğinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Rathus tarafından yapılan madde analizinde envanterin 13 maddesi kullanılarak 30 maddede olduğu gibi kesin sonuçlar elde edilebileceği ortaya çıkmıştır.

Rathus Atılğanlık Envanteri' nin Türkiye' de Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Geçerlik

Rathus Atılğanlık Envanterinin ülkemizde geçerlik çalışması Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü son sınıf öğrencileri üzerinde Voltan tarafından yapılmıştır. Öğrencilerin Rathus Atılğanlık Envanteri kullanılarak kendilerini değerlendirmeleriyle akademik danışmanlarının (Bu kişi aynı zamanda öğrencilerle yaz uygulamasına da katılmıştır.) öğrencileri değerlendirmesi arasındaki korelasyon katsayısına bakılmıştır.

Akademik danışmanlarına aynı envanter verilerek çalışmaya katılan tüm öğrencileri ayrı ayrı değerlendirmesi söylenmiştir. Çalışma 26 öğrenciyi kapsamıştır. Elde edilen geçerlik ($r = 0.70$)' dir.

Güvenirlik

Güvenirlik çalışması da yine Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü 2. sınıf öğrencilerinden 37 kişiye envanterin 15' er günlük aralarla verilmesiyle yapılmıştır. Testin tekrarı güvenilirliği ($r = 0.92$) olarak çıkmıştır. Ayrıca yine 2. sınıf öğrencilerinin 41' ine verilen envanter puanlarından iki yarım metoduyla elde edilen sonuç ($r = 0.60$)' dır. 36 öğrencinin son envanter puanlarından tekler çiftler metoduyla elde edilen güvenilirlikse ($r = 0.77$)' dir (Voltan Acar, 2003).

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu öğrencilerin kardeş sayısı, cinsiyet, yakın arkadaşı olup olmama, sınıftaki öğrenci sayısının az - çok olmasıyla ilgili bilgileri öğrenebilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Örneklem olarak belirlenen okullarda veri toplama araçları olan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) ve Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından uygulanmış. Uygulamalar sınıf ortamında yapılmıştır. Araştırmacı her uygulamada kendisini tanıtmış, araştırmanın amacı hakkında bilgi vermiştir. Ölçeklerin nasıl cevaplanacağı açıklanmış ve uygulama sırasında öğrencilerden gelen sorular yanıtlanmıştır. Uygulama her grupta yaklaşık olarak 35–40 dakika sürmüştür.

Uygulamadan sonra katılımcıların verdiği yanıtlar kontrol edilmiş. Ölçme araçlarının standartları dışında yanıtlanan veya boş bırakılan ölçme araçları değerlendirmeye alınmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Uygulamaların ardından tüm ölçekler araştırmacı tarafından kontrol edilmiş ve toplam 452 öğrenciye ulaşıldığı görülmüştür. Ancak bu öğrencilerden ölçekleri eksik ya da yanlış doldurduğu tespit edilen 24 öğrenci örneklemden çıkartılmış ve geriye kalan 428 öğrencinin ölçekleri araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiş ve istatistiksel çözümlenmeler için SPSS 16.0 programı kullanılmıştır.

Algılanan sosyal destek ile atılganlık arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler çarpımı Korelasyonu kullanılmıştır. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin düzeylerine göre oluşturulan grupların bağımlı değişken puanlarının farklı olup olmadığına, ikili gruplarda Bağımsız Gruplar t testi, ikiden fazla gruplarda Tek Yönlü Varyans Analizi ile bakılmıştır. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı yorumlanırken p değeri .05 kabul edilmiştir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki

Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4.1.'de sunulmuştur.

Tablo 4.1.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki

	Sosyal Destek	Atılganlık
Sosyal Destek	Pearson Correlation	1
	Sig. (2 tailed)	,533**
	N	,000
		428
		428

Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla yapılan pearson momentler çarpımı korelasyon analizi sonucunda pozitif yönde anlamlı yönde bir ilişki ($r = ,533$) bulunmuştur. Bu ilişkiye göre öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu anlaşılmıştır.. Bu bulguya göre öğrencilerin sosyal destek algıları arttıkça atılganlıkları da artmaktadır.

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Yurtiçi ve yurtdışında yapılan literatür taramasında algılanan sosyal destek ve atılganlık boyutlarını birlikte ele alan araştırmalara rastlanmamasına rağmen algılanan sosyal destek düzeyinin yüksek olmasının olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Bu konuda Yardımcı (2007) tarafından yapılan araştırmada algılanan sosyal destekle öz-yeterlilik arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Arslan (2009) tarafından yapılan araştırma sonucunda ise lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal problem çözme becerileri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Sosyal destek konusunda Nicpon ve ark. (2007) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeyi ile akademik başarı ve yalnızlık arasındaki ilişki incelenmiş; çalışma sonunda sosyal destek arttıkça akademik başarının arttığı, yalnızlık düzeyinin ise düştüğü görülmüştür.

Araştırmacının yapmış olduğu çalışma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin atılganlık düzeylerinin yüksek veya düşük olmasında algıladıkları sosyal desteğin etkili olabileceği düşünülmektedir. Ergenlik dönemindeki birey çevresinden sosyal destek aldığı oranda kendisine olan öz güveni artacak buna bağlı olarak atılganlık düzeyin artacağı düşünülmektedir.

4.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Aileden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki

Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4.2.’de sunulmuştur.

Tablo 4.2.
Ortaöğretim Öğrencilerinin Aileden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişkisi

	Sosyal Destek (Aile)	Atılganlık
Sosyal Destek		
Pearson Correlation	1	,451**
Sig. (2 tailed)	-	,000
N	428	428

Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu analize göre öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Araştırmacı tarafından yapılan yurtiçi ve yurtdışı literatür taramasında aileden algılanan sosyal destek ve atılganlık ile ilgili ayrı ayrı araştırmalar olmasına rağmen her iki boyutu da birlikte ele alan araştırmalara rastlanmamıştır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde aileden algılanan sosyal desteğin birey üzerinde olumlu etki yaptığı görülmüştür. Bu konuda Ünüvar (2003) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin aileden algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin arttığı görülmüştür. Başer (2006) tarafından yapılan çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek ile kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dülger (2009) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destekle, karar vermenin özsaygı

ve ihtiyatlı seçicilik alt boyutları arasında pozitif, panik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmacının yapmış olduğu çalışma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin atılganlık düzeylerinin yüksek veya düşük olmasında ailelerinden algıladıkları sosyal desteğinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlik dönemindeki bireyin ailesi ergenin olumlu davranışlarını destekledikçe ergen kendisini daha değerli görecektir. Kendisini değerli gören ergenin atılganlık düzeyinin de yüksek olabileceği düşünülmektedir.

4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki

Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır. Uygula sonuçları tablo 4.3.'de sunulmuştur.

Tablo 4.3.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki

	Sosyal Destek (Arkadaş)	Atılganlık
Pearson Correlation	1	,557**
Sosyal Destek Sig. (2 tailed)	-	,000
N	428	428

Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla yapılan pearson momentler çarpımı korelasyon analizi sonucunda pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r= 0,557$) bulunmuştur.

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Yapılan yurtiçi ve yurtdışı literatür taramasında ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşlarından algılanan sosyal destek ve atılganlık ile ilgili ayrı ayrı araştırmalar olmasına rağmen her iki boyutu da birlikte ele alan araştırmalara rastlanmamıştır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde arkadaş desteğinin bireyi olumlu yönde etkilediği, özellikle ergenlik dönemindeki birey için vazgeçilmez olduğu görülmüştür.

Bu konuyla ilgili benzer çalışmalardan biri Akın ve Ceyhan (2005) tarafından yapılmış; çalışma sonucunda arkadaşlarından yüksek düzeyde sosyal destek algılayan öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Demaray ve ark. (2009) tarafından yapılan araştırma sonucunda çocuk ve ergenlerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile benlik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Araştırmacının yapmış olduğu çalışma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin atılganlık düzeylerinin yüksek veya düşük olmasında arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Özellikle ortaöğretim öğrencilerinin ergenlik döneminde yer alması ve ergenlik döneminin bir özelliği olarak da ergenin aileden uzaklaşarak arkadaşlarına yaklaşması, onların düşünce ve davranışlarının daha önemli olması ve bu nedenden dolayı ergenin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek düzeyinin onların atılganlıkları üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

4.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki

Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla pearson

momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler Tablo 4.4.'de sunulmuştur.

Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda anlamlı yönde bir ilişki ($r= 0,519$) bulunmuştur. Bu analizlere göre öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine göre atılganlık düzeyleri farklılaşmaktadır.

Tablo 4.4.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişki

	Sosyal Destek (Öğretmen)	Atılganlık
Pearson Correlation	1	,519**
Sosyal Destek Sig. (2 tailed)	-	,000
N	428	428

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Araştırmacı tarafından yapılan yurtiçi ve yurtdışı literatür taramasında ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenden algılanan sosyal destek ve atılganlık ile ilgili ayrı ayrı araştırmalar olmasına rağmen her iki boyutu da birlikte ele alan araştırmalara rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde öğretmen desteğinin birey üzerinde olumlu etki yaptığı görülmüştür. Arslan (2009) tarafından yapılan araştırma sonucunda lise öğrencilerinin algılanan öğretmen desteği ile probleme pozitif yönelim, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puanları arasında pozitif yönlü, algılanan öğretmen desteği ve probleme olumsuz yönelim, kaçınan ve içtepesel dikkatsiz yaklaşım negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yıldırım ve Ergene (2003) tarafından yapılan çalışma sonucunda lise son sınıf öğrencilerinin algıladıkları öğretmen desteği ile akademik başarıları arasında manidar bir ilişki bulunmuştur.

Araştırmacının yapmış olduğu çalışma sonucunda Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin atılganlık düzeylerinin yüksek veya düşük olmasında öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteğinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlik dönemindeki birey için öğretmenler hem davranış açısından hem de mesleki açıdan modeldirler. Öğretmenin değerlendirmeleri ergen için önemli bir kaynaktır. Ergenin kendisine ait olumlu veya olumsuz değerlendirmelerinde öğretmen belirleyici unsurdur. Öğretmen öğrencinin akademik başarısı kadar hayat başarısında da yönlendirici bir etkidir. Bu nedendir ki öğretmen desteğinin ergen için önemli olabileceği düşünülmektedir.

4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ailelerinden algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız gruplar t testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.5.'te sunulmuştur.

Tablo 4.5.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri

	Cinsiyet	n	\bar{X}	S.S	t	p
Sosyal Destek (Aile) Puanı	Kız	228	46,32	9,53	,909	,364
	Erkek	200	45,45	10,14		

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ailelerinden algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına t testi ile bakılmış. Yapılan analizler incelendiğinde ($t=,909$ $p>,05$) anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir.

Bu sonuca göre, ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma yoktur. Bu analizlere göre kız ve erkek öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal desteklerinde bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.” şeklindeki denence doğrulanmamıştır.

Bu sonuçla ilgili olarak literatürde farklı araştırma sonuçlarına rastlanmıştır. Araştırma bulgusu Sağlam (2007), Şencan (2009), Başer (2006), Çakır ve Palabıykoğlu (1997), Elbir (2000), Ünlü (2001) tarafından yapılan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda da cinsiyet ile aileden algılanan sosyal destek düzeyi arasında anlamlı fark olmadığı sonucu bulunmuştur.

Kahrıman (2007), Soylu (2002), Erdeğer (2001), Zaimoğlu (1991), Baştürk (2002), Helsen, Vollebergh ve Meeus (2000), Wall ve arkadaşları (1999) yaptıkları araştırmalarda cinsiyete göre aileden algılanan sosyal destek arasında fark bulmuşlardır.

Araştırmalar arasındaki bu farklılığın örneklem gruplarındaki farklılıklardan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada cinsiyetler arasında aileden algılanan sosyal destek açısından farklılık olmaması ise ortaöğretim döneminde ailelerin cinsiyet açısından ayırım yapmadan gerek kız gerekse erkek çocuklarına birbirlerine yakın düzeyde sosyal destek sağlamalarından kaynaklanıyor olabilir.

4.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız gruplar t testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6.
Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri

	Cinsiyet	n	\bar{X}	S.S	t	p
Sosyal Destek (Arkadaş) Puanı	Kız	228	31,57	7,42	,069	,945
	Erkek	200	31,52	7,67		

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonucunda ($t=,069$ $p>,05$) bir farklılaşma görülmemiştir. Bu Sonuca göre, ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma yoktur. Bu analizlere göre kız ve erkek öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteklerinde bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma vardır.” şeklindeki denence doğrulanmamıştır.

Bu sonuçla ilgili olarak literatürde farklı araştırma sonuçlarına rastlanmıştır. Araştırma bulgusu Demirtaş (2007) tarafından yapılan araştırma ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada da cinsiyet ile arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyi arasında anlamlı fark olmadığı sonucu bulunmuştur. Bayram (1999), Ünlü (2001), Soylu 2002, Kaşık (2009) ve Baştürk (2002) tarafından yapılan araştırmalarda da kız öğrencilerin arkadaşlarından erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları bulunmuştur. Demir (2008) ve Taysi (2000) tarafından yapılan araştırmalarda ise erkek öğrencilerin arkadaşlarından kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Araştırmalar arasındaki bu farklılığın örneklem gruplarının farklı niteliklere sahip olmalarından kaynaklanmış olabileceği düşünölmektedir.

Yapılan araştırmada cinsiyetler arasında arkadaşlardan algılanan sosyal destek açısından farklılık olmaması ise ortaöğretim döneminde olan öğrencilerin ergenlik döneminin bir özelliği olarak hem kız öğrencilerin hem de erkek öğrencilerin ailelerinden ziyade arkadaşlarıyla daha yakın ilişkiler kurmaları ve her iki cins içinde arkadaş desteğinin eşit öneme sahip olabileceği, yine her iki cins için arkadaş destek algısının eşit düzeyde önemli olabileceği düşünölmektedir.

4.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığına bağımsız gruplar t testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4.7.'de sunulmuştur.

Tablo 4.7.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri

	Cinsiyet	n	\bar{X}	S.S	t	p
Sosyal Destek (Öğretmen) Puanı	Kız	228	38,75	10,19	,005	,996
	Erkek	200	38,74	10,76		

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını bulmak amacıyla bağımsız gruplar için uygulanan t testi yapılmış. Analizler sonucunda bir farklılaşma($t=,05$ $p>,05$) görülmemiştir. Bu Sonuca göre, ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.” şeklindeki denence doğrulanmamıştır. Bu sonuçla ilgili olarak literatürde farklı araştırma sonuçlarına rastlanmıştır. Araştırma bulgusu Demirtaş (2007), Saygın (2008) tarafından yapılan araştırma ile benzerlik göstermektedir.

Bu araştırmalarda da cinsiyet ile öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi arasında anlamlı fark olmadığı sonucu bulunmuştur. Ünlü (2001), Akın ve Ceyhan (2005), Demir (2008) tarafından yapılan araştırmalarda da kız öğrencilerin öğretmenlerinden erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Araştırmalar arasındaki bu farklılığın örneklem gruplarındaki farklılıklardan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmacı tarafından yapılan çalışmada öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyinin cinsiyetler açısından farklılaşmaması ergenlik döneminde ki öğrencilerin öğretmen desteğini değerli görmesi ve her iki cinsinde öğretmen desteğini önemli olarak algılamalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

4.8. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri

Ortaöğretim Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteklerine ilişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları Tablo 4.8.’de sunulmuştur.

Tablo 4.8.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteklerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Kardeş Sayısı	n	\bar{X}	S.S.
1 veya tek çocuk	153	49,37	8,34
2	103	48,64	10,36
3	76	43,65	6,43
4 ve daha fazlası	94	39,26	9,89
Toplam	428	45,91	9,82

Tablo 4.8.'de görüldüğü gibi en düşük ortalama kendisi dahil dört ya da daha fazla kardeş olan öğrencilere aittir; ailelerinden algıladıkları sosyal desteklerine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 39,26'dır.

En yüksek ortalama ise bir kardeşi veya tek çocuk olan öğrencilere aittir, puanlarının aritmetik ortalaması 49,37'dir.

Elde edilen bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.9.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	7239,655	3	2413,218	30,137	,000
Grup içi	33951,317	424	80,074		
Toplam	41190,972	427			

Tablo 4.9. incelendiğinde öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısına göre aileden algılanan sosyal desteklerinde anlamlı bir farklılık olduğu, kardeş sayısına göre aileden algılanan sosyal destek varyans analizi sonucu $F= 31,137$ olarak $p<.05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Ortaöğretim öğrencilerinin sahip oldukları kardeş sayısına göre ailelerinden aldıkları sosyal desteklerinde anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Bu farklılığın hangi kardeş sayısı gruplarından kaynaklandığını anlamak için LSD Post Hoc testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4.10.'da sunulmuştur

Yapılan analizlerden çıkan sonuca göre, aile tek veya 1 kardeş olanlarla 2 kardeş olanlar ailelerinden daha yüksek düzeyde sosyal destek alırken, ailede üç ve dört veya daha fazla kardeşe sahip olanlar ailelerinden daha az sosyal destek almaktadır. Aileden sırasıyla en yüksek sosyal desteği tek veya 1 kardeş olanlar, 2, 3, dört veya daha fazla kardeşi olanların aldığı bulunmuştur. Ailede kardeş sayısı arttıkça aileden alınan sosyal desteğin de düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.10.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteklerine İlişkin LSD Post Hoc Testi Analiz Sonuçları

Kardeş Sayısı(I)	Kardeş Sayısı(J)	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	Önem Düzeyi
1	2	,73831	1,14052	,518
	3	5,72119*	1,25577	,000
	4	10,11867*	1,16510	,000
2	1	-,73831	1,14052	,518
	3	4,98288*	1,35315	,001
	4	9,38036*	1,26946	,000
3	1	-5,72119	1,25577	,000
	2	-4,98288	1,35315	,000
	4	4,39748*	1,37394	,001
4	1	-10,11867*	1,16510	,000
	2	-9,38036*	1,26946	,000
	3	-4,39748*	1,37394	,001

Yapılan analizlere göre ailede tek çocuk veya bir kardeşe sahip olan öğrencilerle iki kardeşe sahip olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (,518; $p>,05$). Ailede tek çocuk veya bir kardeşe sahip olan öğrencilerle üç ve dört veya daha fazla kardeşe sahip olan öğrenciler arasında tek çocuk veya bir kardeşe sahip olanlar lehinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (,000; $p<,05$).

Ailede iki kardeşe sahip olan öğrencilerle ailede tek çocuk veya bir kardeşe sahip olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak iki kardeşe sahip olanlarla üç ve dört veya daha fazla kardeşe sahip olanlar arasında iki kardeşe sahip olanlar lehinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (,001; ,000; $p<,05$).

Ailede üç kardeşe sahip olan öğrencilerle tek veya 1 kardeşi olan ve 2 kardeşe sahip olanlar arasında üç kardeşe sahip olanlar aleyhinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. (,000; $p<,05$). Yine üç kardeşe sahip olanlarla dört veya daha fazla kardeşe sahip olanlar arasında üç kardeşe sahip olanlar lehinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. (,001; $p<,05$)

Ailede dört veya daha fazla kardeşe sahip olanlarla tek veya 1 kardeşi olan, 2 ve üç kardeşi olanlar arasında dört veya daha fazla olanlar aleyhinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (,001; ,000; $p<,05$).

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.” şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Çalışmada kardeş sayısı arttıkça aileden alınan sosyal desteğin düştüğü bulunmuştur. Bu sonuçlar Şencan (2009), Elbir (2000) ve Kahrıman (2002) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmacılar da yaptıkları çalışmalarda ailede kardeş sayısı arttıkça aileden algılanan sosyal destekte bir düşüş olduğu sonucunu bulmuşlardır.

Bu sonuç, ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocuklara harcanan zamanın, verilen maddi ve manevi desteğin, gösterilen sabrın ve özenin, sunulan imkanların vb. desteklerin daha fazla sayıda çocuk tarafından paylaşılıyor olması sebebiyle kardeş sayısı arttıkça daha düşük düzeyde sosyal destek görüyor veya algılıyor olabileceği yönünde düşünülmektedir.

4.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri

Ortaöğretim öğrencilerinin yakın arkadaşlarının olup olmamasına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.11.'de sunulmuştur.

Tablo 4.11.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destekleri

	Yakın Arkadaş	n	\bar{X}	S.S	t	p
Sosyal Destek (Yakın Arkadaş) Puanı	Var	284	34,17	6,00	-11,601	,000
	Yok	144	26,36	7,58		

Ortaöğretim öğrencilerinin yakın arkadaşlarının olup olmamasına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteklerinde anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre ($t=-11,601$ $p<,05$) bir farklılaşma görülmüştür.

Bu analize göre ortaöğretim öğrencilerinin yakın arkadaşı olanların olmayanlara göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri yakın arkadaşı olanlar lehinde anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Böylece yakın arkadaşları olan öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi yakın arkadaşı olmayan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde yakın arkadaşı olup olmamasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.” şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Çalışmada yakın arkadaşı olan öğrencilerin, yakın arkadaşı olmayan öğrencilere göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Benzer sonuçlar Kahrıman (2002) ve Şencan (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da elde edilmiştir.

Ergenlik döneminin sosyal gelişim boyutu düşünüldüğünde bireyin ailesi ve arkadaşları yakın çevresini oluşturmaktadır. Dolayısıyla ergenlerin sosyal destek

sağlayabileceği yakın arkadaşlarının olmasının ergenin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek düzeyini yükseltebileceği düşünülmektedir.

4.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıftaki Öğrenci Sayısının Az- Çok Olması Durumuna Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri

Ortaöğretim öğrencilerinin sınıftaki öğrenci sayısının az- çok olmasına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteklerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.12.'de sunulmuştur.

Tablo 4.12.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Sınıftaki Öğrenci Sayısının Az- Çok Olması Durumuna Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destekleri

Ortaöğretim öğrencilerinin sınıftaki öğrenci sayısının az- çok olup olmamasına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destekleri anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçta ($t=15,195$ $p<,05$) bir farklılaşma görülmüştür.

	Sınıf Öğrenci Sayısı	n	\bar{X}	S.S	t	p
Sosyal Destek(Öğrenci Sayısı) Puanı	Az n<30	291	43,15	6,76	15,195	,000
	Çok n>30	137	30,05	11,00		

Bu Sonuca göre, ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destekleri sınıftaki öğrenci sayısının az veya çok olmasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Bu analize göre ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destekleri sınıftaki öğrenci sayısı az olanlar lehinde anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Böylece sınıftaki öğrenci sayısı az olan öğrencilerin öğretmenlerinden

algıladıkları sosyal destek düzeyi sınıftaki öğrenci sayısı çok olan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur

Bu sonuca göre “Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde sınıftaki öğrenci sayısının az veya çok olmasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma vardır.” şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Araştırmacı tarafından yapılan yurtiçi ve yurtdışı literatür taramasında algılanan öğretmen desteğinin değişik değişkenlerle ilişkisi incelenmesine rağmen ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal destek düzeylerinde sınıftaki öğrenci sayısının az veya çok olmasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığına dair bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu sonuç, sınıftaki öğrenci sayısı arttıkça öğrencilere harcanan zamanın, gösterilen sabrın ve özenin, yapılan rehberliğin vb. desteklerin daha fazla sayıda öğrenci tarafından paylaşılıyor olması sebebiyle öğrenci sayısı arttıkça daha düşük düzeyde sosyal destek görüyor veya algılıyor olabileceği yönünde düşünülmektedir. Bu nedendir ki; pedagojik açıdan sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılmasının yararlı olacağı eğitim bilimcileri tarafından önerilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarının genel değerlendirilmesi yapılmış ve gerek öğretmenlere ve ailelere gerekse daha sonra bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1.Sonuçlar

Bu araştırmada, temel problem ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Şeklinde ifade edilmiştir. Probleme bağlı olarak alt problemlerde ise öğrencilerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Ayrıca öğrencilerin sosyal destek boyutları kardeş sayısı, cinsiyet, yakın arkadaşı olup olmama, sınıftaki öğrenci sayısının az - çok olmasına göre farklılaşmakta mıdır? Sorularına cevap aranmaktadır.

Araştırmada veri toplama araçları olarak ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyini ölçmek için Yıldırım(1997) tarafından geliştirilen daha sonra 2004 yılında revizyonu yapılan “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R), atılganlık düzeylerini ölçmek için ise Voltan (1980) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkiye’ye uyarlanmış “Rathus Atılganlık Envanteri” (RAE) ve öğrencilerin diğer değişkenlere ilişkin bilgilerini öğrenmek için de “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Erzurum İlinde eğitim gören tüm ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Erzurum ili merkez Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde 2010–2011 eğitim-öğretim yılında eğitim gören ortaöğretim öğrencileri arasından seçkisiz (random) olarak belirlenen 428 öğrenci oluşturmaktadır.

Yapılan araştırma sonucunda aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur.

1. Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

2. Ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.
3. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.
4. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek ile atılganlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.
5. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olmadığı bulunmuştur.
6. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olmadığı bulunmuştur.
7. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olmadığı bulunmuştur.
8. Ortaöğretim öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu bulunmuştur.
9. Ortaöğretim öğrencilerinin arkadaşları ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde yakın arkadaşı olup olmamasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu bulunmuştur.
10. Ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenleri ile ilgili algıladıkları sosyal desteklerinde sınıftaki öğrenci sayısının az veya çok olmasına göre anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu bulunmuştur.

5.2. Öneriler

5.2.1. Öğretmenlere ve Ailelere Öneriler

1. Araştırma sonuçları incelendiğinde ailede kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek algılarında bir düşme olduğu görülmüştür. Özellikle kardeş sayısı fazla olan aileler başta olmak üzere tüm aileler çocuklarının sosyal destek algısını artırıcı davranışlarda bulunabilirler.
2. Araştırma sonuçlarına göre yakın arkadaşı olmayan öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteklerinin düşük olduğu görülmüştür. Ergenlik döneminde arkadaşlarından yeteri kadar sosyal destek sağlayamayan, bir açıdan bakıldığında da dışlandığını düşünen öğrencilerin suça yönelik çeşitli davranışlarda bulunma ihtimali diğerlerine göre daha yüksek olabilmektedir. Bu nedenle okullardaki öğretmenler ve okulun psikolojik danışmanları tarafından bu öğrencilere yönelik olarak onların bu tür davranışlarda bulunmalarını önlemek amacıyla sosyal destek algılarını yükseltecek çeşitli çalışmalar yapılabilir.
3. Yapılan araştırmadan hareketle aileden algılanan sosyal desteklerini arttırmak amacıyla okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından ailelere yönelik olarak aile-ergen iletişimi, ergenlik döneminde sosyal destek ihtiyacı ve bu konuda ebeveynlere düşen görevler gibi konularda aileleri bilinçlendirici seminer ve eğitim çalışmaları gerçekleştirilebilir.
4. Araştırma sonucundan hareketle aileler ve öğretmenler öğrencilerin sosyal destek algılarını güçlendirici davranışlarda bulunarak onların daha atılgan bireyler olmasına katkıda bulunabilirler.
5. Yapılan araştırma sonucundan hareketle sınıflardaki öğrenci sayısı arttıkça öğrencilerin öğretmenlerinden algıladığı sosyal desteklerinin düştüğü görülmüştür. Bu bağlamda sınıf mevcutlarının öğretmenlerin

öğrencilere yeterli düzeyde sosyal destek verebilecekleri sayıda ayarlanmasının öğrenciler üzerinde daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

5.2.2. Araştırmacılara Öneriler

1. Araştırma örneklemi sadece Erzurum merkez ilçelerinde eğitim öğretime devam eden ortaöğretim öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Benzer bir araştırma daha geniş örneklemeler üzerinde yapılabilir.
2. Araştırma ortaöğretime devam eden ergenler üzerinde yapılmıştır. Benzer bir çalışma okula devam etmeyen ergenler üzerinde de yapılabilir.
3. Araştırmada ortaöğretim türlerine ayrılmadan genel olarak ele alınmıştır. Bu ve benzeri değişkenler kullanılarak ortaöğretim türleri arasında karşılaştırma yapılacağı araştırmalar yapılabilir.
4. Araştırmada değişkenler cinsiyet, kardeş aysısı, yakın arkadaşın olup olmaması ve sınıftaki öğrenci sayısının az veya çok olması ile sınırlı tutulmuştur. Benzer bir çalışma farklı değişkenler ile de yapılabilir.
5. Araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Benzer bir çalışmayla algılanan sosyal destekle farklı değişkenler arasındaki ilişkilerde incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, S. (1994), *Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgeciler üzerindeki etkisi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akbaba, S, (2008), *Eğitim psikolojisi*. Yaşar Özbay ve Serdar Erkan (ed). *Ahlak ve gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akın, Y.D. ve Ceyhan, E. (2005), Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kendini kabul düzeylerinin incelenmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2. 69-87
- Alberti, R. and Emmons, M. (1998), *Atılmanlık hakkınızı kullanın*, (Çev. Katlan, S.), Ankara:HYB Yayıncılık,
- Alberti, R. and Emmons, M. (2002), *Kendinize yatırım yapın*, (Çev. Katlan, S.), Ankara: HYB Yayıncılık.
- Annak Binay B. (2005), *Sosyal destek, sosyal ağ, yaşam kalitesi ve yaşam doyumu: duygu-durum ve anksiyete bozukluğu tanısı alan kişiler ve düzenli hemodiyaliz tedavisi gören hastalar açısından bir karşılaştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Arı, R. (1989), *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin ben durumlarına, atılmanlık ve uyum düzeylerine etkisi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, Y. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile sosyal problem çözme arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Başer, Z. (2006). *Aileden algılanan sosyal destek ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Baştürk, D. (2002). *Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerde algılanan sosyal desteğin akademik başarı üzerine etkisi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Bayraktar, G. (2007). *Güreşçilerin psikolojik ihtiyaçları ile atılganlık düzeylerinin bireysel başarılarına etkisi*, Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bayraktutan, E. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin atılganlık düzeyine etkisi (ticaret meslek lisesine deneysel bir uygulama)*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bayram, D. (1999). *Bir grup gençte ruhsal belirti ile sosyal destek ilişkisi*, Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ben, A. and. Leichtentrit, R (1999). Ethiopian and Israeli students adjustment to college: the effect of the family, social support and individual coping styles, *Journal of comparative family studies*, 30 (2), 297–313.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bilkent Üniversitesi Web Sitesi (Atılganlık biçimleri) Erişim Tarihi 10.07.2010 (<http://www.bilkent.edu.tr/-dos/ogdm/b-atilganlik.html-23k>).
- Bokshort,C. and Westenberg, P. M. (2010). Social support fro parents, friends, classmates and teacher in children and adolesance aged 9-18 years, *Social Devolopment*, 19(2), 417-426.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü* , Ankara:Bilim Sanat Yayınları.
- Chapin,L. ve Yang R. (2009). Perception of social support in at risk urban boys and girl , *Journal of at risk issues*, 15, 1-7.
- Cırık, İ. (2010). *İlköğretim 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,İstanbul.
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological bulletin*, 98(2), 310–357.
- Colarossi, L.G. (2001). Adolescent gender differences in social support: structure,function, and provider type. *Socil work research*. 25(4), 233–241.
- Cooley E. L. and Nowicki, S. (1984). Locus of control and assertiveness in male and female college students. *Published as a seperate and in the journal of psychology*.117(5), 85–87.

- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*, (Çev. Tuncay Ergene), Ankara, Mentis Yayıncılık.
- Çakır Y. ve Palabıyıkoglu R. (1997). Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması, *Kriz Dergisi*,12(5) 15–24, Ankara.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi, *Türk eğitim bilimleri dergisi*, 6(3), 415-431.
- Danielsen, A. (2009). School related social support and students perceived life satisfaction, *Journal of educational research*, 102(4),303 -320.
- Davidson, L. M. (2008). United states and finnish adolescents perception of social support, *School Psychology international*, 2(3), 363–375.
- Delamater, R. J. and Namara, J. R (1985). Perceptions of assertiveness by highand low-assertive female college students. *The journal of psychology*.119(6), 581-586.
- Deluty, R. H. (1985). Consistency of assertive, aggressive and submissive behavior for children , *Journal of personality and social psychology*, 49 (4).25-29
- Demaray, S. (2009). The role youth's ratings of the importance of the socially supportive behaviors in the relationship between social support and self-concept, *Journal of youth and adolescence*. 38(1), 13.
- Demir, Y. (2008). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirtaş, A. S. (2007). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle basa çıkma düzeyleri arasındaki ilişki*, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Deniz, M. E. (1997). *Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve kültürel farklara dayalı atılganlıkları üzerinde bir atılganlık eğitimi denemesi*, Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dinçer, F. (2008). *Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri*, Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Dökmen, Ü. (1995). *Sosyometri ve psikodrama*, İstanbul, Sistem yayıncılık.

- Dunst, C. J. and Trivette, C. M. (1986). Mediating influences of social support: personal, family, and child outcomes. *American journal of mental deficiency*, 90 (4), 403-417.
- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Efe, M. (2007). *14- 16 yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine etkisi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Elbir, N. (2000). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Emsal, B. (2003). *Hastanede çalışan hemşire ve diğer bayan sağlık personelinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdeğer, N. (2001). *Lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erikson, E. H. (1984), *İnsanın sekiz çağı*, (Çev. Üstün, B.T. ve Şar, V.) Ankara, Sevinç matbaası.
- Erim, B. (2001). *Yetiştirme yurtlarında ve aileleri yanında yaşayan ergenlerin, benlik saygısı, depresyon ve yalnızlık düzeyleri ile sosyal destek sistemleri açısından karşılaştırılması*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Florian, V. and Mikulincer, M. (1995). Effects of adult attachment style on the perception and search for social support. *The Journal of Psychology*, 129, 665–676.
- Gençdoğan, B. (2003). Lise öğrencilerinin sınav kaygısı ile boyun eğicilik düzeyleri ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkiler, Yayına Hazırlayanlar: Hakan Atılgan ve Mesut Saçkes, VII.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri, , Ankara, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği*.
- Geçtan, E. (1990). *Psikanaliz ve sonrası*, İstanbul, Remzi kitabevi.
- Geçtan, E. (2000). *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul, Remzi kitabevi.

- Hamdan, M. and Ayman M. (2008). Social support and stres among University students in Jordan, *International Journal of mental healt and Addiction* , 6(3), 442-450.
- Helsen, M., and Vollebergh, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence, *Journal of Youth and Adolescence*, 29 (3), 319–335.
- Holt, K. and Espelage, D.L. (2007). Perceived social support among bullies, victims, and bully-victims. *J Youth Adolescence*, 36(8), 984–994.
- Huey, W.C. and Rank, R. C. (1984). Effects of counselor and peer-led group assertive training on black adolescent aggression. *Journal of Counseling Psychology*, 31(1), 95-98.
- Hunter, S.C. and Borg, M.G. (2006). The influence of emotional reaction on help seeking by victims of school bullying. *Educational Psychology*, 26(6), 813–826.
- Hurt, V. K. (1986). The effect of assertiveness training on the agresive behavior, self concept, locus of control and classroom behavior delinquent adolescent males. *Dissertation Abstracts*. 47(2), 773,774.
- Kahriman, İ. (2002). *Adolesanlarda aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişki*, Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kaner, S. (2003). Aile Destek Ölçeği: Faktör Yapısı, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, *Özel eğitim dergisi*, 4(1), 57–72.
- Kapancı, İ. (2006). *Sosyal bilgiler eğitimi öğrencilerinin başarı ve atılganlık düzeylerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kaşık, D. Z. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Kazak, A. and Marvin, R. (1984). Differences, difficulties and adaptation: stres and social networks in families with a handicapped child. *National council on family relations*, 33,(1), 67-77.
- Kef, S. (1997). The personal networks and social supports of blind and visually impaired adolescents. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 91(2), 236–244.
- Kepçeoğlu, M. (1985). Psikolojik danışma ve rehberlik, Ankara: Gül yayınevi.
- Kılıççı, Y. (2000). *Okulda ruh sağlığı*, Ankara: Anı yayıncılık.
- Kimble, C. E. and N. B. Marsh and A. C. Kıska (1984). Sex, age and cultural differences in self-reported assertiveness. *Psychological reports*, 55, 419- 422.
- La Barbera, R. (2008). Perceived social support and self-esteem in adolescent with learn disabilities at a private school learning disabilities, 6(1), 33–44.
- Langrish, S.V. (1981). Assertiveness training improving interpersonal relations. *Gower Publishing Comparative*, 12, 71-72
- Lazarus, A. (1973). On Assertive behavior, *Behavior Therapy*, 4, 697-699.
- Litwin, H. (2000). Activity, social support and well-being:an emperical examination *Canadian journal on aging*, 2, 416-431.
- Mansbach W. and Haller K. (1982). Perceived social support and social interaction the elderly,*The annual convention of the american psychological association*, Washington 22, 143-150.
- Margalit, B. and Mauger, P. A (1984). Cross-Cultural demonstration of orthogonality of assertiveness and aggressiveness: comparison between Israel and the United States. *Journal of personality and social psychology*, 46(6), 1414–1421.
- Mays, W. (1996). The efficacy of a brief classroom format assertiveness training program on assertive behavior, assertiveness knowledge, anxiety and locus of control in fifth-grade students. *Dissertation abstracts*. 57(05), 123-125.
- Menteş, A. (2007). *Lise öğrencilerinin atılganlık düzeyine sporun etkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Murberg T. and Bru, E. (2009). The relationships between negative life events perceived social support and depressive symptoms among norwegian high scholl, *Social psychology of education*, 12(3), 361–370.

- Nicpon, M. (2007). The relationship of Loneliness and Social support with College Freshmen's Academic Performance and Persistence, *Journal of College Student Retention*. 8(3)3, 45-358.
- Onur, B. (1986). *Gelişim psikolojisi*, Ankara, İmge kitabevi.
- Onur, N. (2006). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öksüz, Y. (2004). Duyguların açılması eğitiminin üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerine etkisi, *Gazi Üniversitesi Kırşehir eğitim fakültesi dergisi*, 5(2), 147-156.
- Özgür G. (2009). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerine uygulanan atılganlık eğitimi programının öğrencilerin atılganlık düzeyine etkisi*, Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Öztürk, O. (1992). *Psikanaliz ve psikoterapi*, İstanbul, Evrim kitabevi.
- Prelow, H. (2006). Perceived racial discrimination, social support and psychological adjustment among african american college students, *Journal of black psychology*, 32(4), 442- 454.
- Rigby, K. (2000). Effects of peer victimization in schools and perceived social support on adolescent well-being, *Journal of adolescence*, 23, 57-68.
- Rueger, S. (2010). Relationship between multiple sources of perceived social support and psychological and academic adjustment in early adolescence, *Journal of youth and adolescence*, 39, 47-61.
- Sağlam, S. (2007). *Lise öğrencilerinin ana -baba iletişimi sosyal destek ve ana -baba tutumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sarason, I.G. and Levine, H. (1983). Assessing social support questionnaire, *Journal of personality and social psychology*, 44(1), 127 -139.
- Saygın, Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Saygın Y. ve Arslan C. (2009), Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu eğitim fakültesi dergisi*, 28, 207-222.
- Senemoğlu, N. (2007), *Gelişim öğrenme ve öğretim*, Ankara: Gönül yayıncılık.

- Soares, E. J. (1984). Effects of the pectancy messages, locus of control and gender upan percerved communication apprehension and assertiveness. *44(88)*, 2293
- Sorias, O. (1986). Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri, *Psikoloji dergisi*. *5(20)*, 25–30.
- Sorias, O. (1988). Sosyal destek kavramı, *Ege Üniversitesi tıp fakültesi dergisi* *27 (1)*, 353–357.
- Soylu, Ö. (2002). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin ailelerinden sosyal destek algılayıp algılamama durumlarına göre psikolojik belirtiler yönünden incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Stafford, M. and Polly W. (2000). Longitudinal efficacy comparasions of three levels of developmentally appropriate practice for former head start children. *Current issues in education*.*3 (3)*, 125-128.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü, Ankara.
- Şahin, D. (1999). *Sosyal destek ve sağlık*, sağlık psikolojisi. (Ed: Ülgen H. Okyavuz), *Türk Psikologlar Derneği Yayınları* *19*, 79-106.
- Şencan, B. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tan, S. (2006) *Ergenlerin stresle başa çıkma tarzlarının atılganlık düzeyi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taysi, E. (2000). *Benlik saygısı, arkadaşlık ve aileden algılanan sosyal destek* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uşaklı, H. (2006). *Drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim v. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, atılganlık düzeyi ve benlik saygısına etkisi*, Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Uğurluoğlu, M. Y. (1996). *Lise öğrencilerinde özsaygı düzeyi ile atılgan kişilik özelliği arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Ünlü, H. (2001). *Lise Öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin ve ego kimlik statülerinin sosyo- ekonomik düzey ve cinsiyete göre incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünsal, P. (1996). Bir iş ortamında algılanan sosyal desteğin işlevlerine kaynaklarına cinsiyet ve mesleğe göre incelenişi, *IX ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmalar, Türk psikologlar derneği*. 315–325.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Voltan, N. (1980). Ratus atılganlık envanteri geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Türk Psikolojisi Dergisi*, 3, 10.
- Voltan, N. and Whirter M. J. (2000). *Ergen ve çocukla iletişim (öğretme, destekleme ve çocuk yetiştirme sanatı)*, Ankara: Us-A yayıncılık.
- Voltan N. (2003). *PDR'de yirmi bes yıl (makaleler)*, Ankara: Nobel yayıncılık,.
- Voltan, N. ve Diğ. (2008). Üniversite öğrencilerinin güvengenlik düzeylerinin incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 342–350.
- Waksman, S. A. (1984). Assertion training with adolescent, *Adolence*, 29, 123–130.
- Wall, J. and Covell, K. (1999). Implications of social supports for adolescents education and career aspirations, *canadian Journal of Behavioural Science*, 31(2), 63-71.
- Wan, K. and Jaccard, J. (1996). The relationship between social support and life satisfaction as a function of family structure. *Jornual of marriage and the family*. (2), 502–513.
- Wight, R.C., Botticello, A. (2006). Socioeconomic context, social support and adolescent mental health: a multilevel investigation, *Journal of youth and adolescence*, 35(1) 109-120.
- Yamaç, Ö. (2009). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişki*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Yardımcı, F. K. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi*, Doktora tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2007.

- Yatağan, T. (2005). *Atılganlık eğitimi programının ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyine etkisi*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazgan İ. B. Bilgin, M. (2008). *Gelişim psikolojisi, çocuk ve ergen gelişimi*, (4.Baskı), Adana:Nobel kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliliği, *Hacettepe üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek, *Hacettepe Üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 18, 167-176.
- Yıldırım, İ. (2004). Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışların yaygınlığı, *Hacettepe Üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 26, 220-228.
- Yıldırım, İ. (2004). Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek, *Hacettepe Üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 27, 245-246.
- Yıldırım, İ. (2006). "Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek" , *Hacettepe üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 30,:258- 267.
- Yıldırım, İ. (2006) *Anne baba desteği ve Ankara: Anı yayıncılık*.
- Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı , boyun eğici davranışlar ve sosyal destek, *Hacettepe Üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 25, 224-234.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı*, İstanbul, Özgür yayınları.
- Zengin, F. (2008). *Müzakere (problem çözme) ve arabuluculuk eğitim programının ilköğretim 4.-5. sınıf örgencilerinin çatışma çözüm stilleri ve atılganlık becerileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

EKLER**EK-1 Kişisel Bilgi Formu****KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Sevgili arkadaşlar,

Dolduracağınız formlar, ergenlik dönemindeki bazı özellikler hakkında bilgi toplamak amacıyla bir yüksek lisans tezi araştırmasında kullanılacaktır. Bu araştırma sonuçlarının güvenilir olması açısından sorulara içten ve gerçekçi yanıtlar vermeniz çok önemlidir. Yanıtlarınız tamamen gizli kalacak ve yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bu nedenle adınızı, soyadınızı ve numaranızı yazmanıza gerek yoktur. Hiçbir maddeyi boş bırakmamanız sonuçların daha sağlıklı değerlendirilmesini sağlayacaktır. Yardımlarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Bünyamin ATEŞ
Y.Lisans Öğrencisi

CİNSİYETİNİZ:

Kız ()

Erkek ()

KARDEŞ SAYISINIZ:

Tek çocuk veya bir kardeş ()

İki Kardeş ()

Üç Kardeş ()

Dört Kardeş veya daha fazla ()

YAKIN ARKADAŞINIZ:

Var ()

Yok ()

SINIFINIZDAKİ ÖĞRENCİ SAYISI:

Az (30 ve daha az) ()

Çok (30 ve daha fazlası) ()

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Bünyamin ATEŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzincan / Çayrlı - 1981
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	<ul style="list-style-type: none"> — Kızören İlköğretim Okulu- Karatay/Konya — Kültür Kurumu İlköğretim Okulu- Yakutiye/ Erzurum — Celal Akın İlköğretim Okulu- Yakutiye/ Erzurum
İletişim	
E-Posta Adresi	Bunyaminates81@ Gmail.com
Tarih	14.01.2011